

Doc. Christer Pahlmblad
Kastanjegatan 56
224 56 Lund
Christer.Pahlmblad@teol.lu.se

Reviderad mässordning för Svenska kyrkan? Kommentarer och förslag

27 augusti, rev. 30 september 2014

KOMMENTAR TILL MÄSSORDNINGEN

Revision: ett vägval

Arbetet med en ny mässordning för Svenska kyrkan bör handla om en revision av den mässordning som vi nu har. Det råder trots allt en relativ konsensus kring mycket i den, och somligt som var nytt fr.o.m. 1976 års försöksordning markerar betydande framsteg.

Det framlagda handboksförslaget mässordning skulle om det antogs i långa stycken innebära en banalisering av inte bara av sakramentsfirandets texter utan av själva sakramentsfirandet. Många av de s.k. nattvardsböerna präglas av individualism och känslsamhet. De räknar i huvudsak bara med enskilda mottagare av sakramentet medan ett ecklesiologiskt perspektiv på eukaristifirandet i stort sett saknas.

Framför allt har handbokskommittén inte bearbetat frågorna kring den eukaristiska börens teologi och spiritualitet eller, som det verkar, ens på allvar ställt frågan vad en eukaristisk bön är och vilken funktion den har i sakramentsfirandet – behandlingen i *Förklaringar till förslag till kyrkohandbok* är ytlig och missvisande. De flesta av de föreslagna ”nattvardsböerna” gör snarast ett intryck av vara tillfällighetstexter och har en språklig nivå som illa harmonierar med omgivande delar som prefationen, Helig, instiftelseberättelsen och acklamationen efter dessa. Referenserna till själva nattvardsfirandet är få och består oftast av någon form av epikles som formulerats mer eller mindre formelartat utan att fördjupa perspektiven kring eukaristifirandet. Ibland är epiklesen så avskalad att dess relation till sakramentet inte går att förstå (nr 8, 11, 12) eller så motsägelsefullt att den blir obegriplig (t.ex. ”Sänd din Ande ... att välsigna ... dessa gåvor som är Kristi kropp och blod”, nr 1). De enskilda delarna i böerna börjar ofta abrupt och saknar tankemässig och grammatisk kontinuitet med de omgivande avsnitten. Det är inte alltid lätt att förstå varför ett textavsnitt står där det står i ”nattvardsböerna”. Anknytningen till vad som internationellt betraktas som en eukaristisk bön är oftast vag, motiven är för allmänna och skulle om de stod för sig själv knappast uppfattas som hämtade från en eukaristisk bön.

Svenska kyrkan måste välja vilken väg framåt man vill beträda. Att man för tio år sedan stoppade ett förslag bör inte få betyda att man av prestigeskäl antar en dålig bearbetning av det nu framlagda förslaget. Det vore oansvarigt.

Andra kyrkor, anglikanska såväl som lutherska, har de senaste decennierna konvergerat i synen på vad en eukaristisk bön är och hur den på ett ansvarigt sätt kan utformas. Skulle Svenska kyrkan anta det nya förslaget skulle man på ett uppseendeväckande sätt ignorera ekumenisk konsensus om den eukaristiska bönen och nattvardsteologin så som den kommer till uttryck i BEM och ett antal andra betydande ekumeniska dokument. Konvergensen kan åskådliggöras med åtskilliga förnyade mässordningar i världens kyrkor. Det framlagda förslagets olika varianter skulle inte kunna tjäna den gudstjänstfirande församlingens intuitiva inövande av kyrkans tro – de flesta av dem håller helt enkelt inte för ständig upprepning och innehållet är för efemärt. Det vore bättre med ett fåtal, väl genomtänkta alternativ än en uppsjö texter som spretar åt olika håll utan att ens en av dem kan sägas utgöra en fullständig eukaristisk bön eller på ett fullödigt sätt ge uttryck åt eukaristifirandet innebörd.

Utformningen av den eukaristiska bönen är den kritiska punkten i revisionsarbetet, själva prövostenen såväl för Svenska kyrkans vilja att tillgodogöra sig internationell forskning kring eukaristins historiska gestalt och dess innebörd som för Svenska kyrkans vilja till ekumeniskt ansvarstagande. Mycket annat i mässordningen är andrahandsfrågor i jämförelse med detta.

Svenska kyrkan måste därför gå vidare i arbetet mot en allmänkyrklig mässordning som tillvaratar de liturgivetenskapliga, teologiska och ekumeniska framgångar som under 1900-talet har fört de skilda kyrkorna närmare varandra i praxis och i förståelse av eukaristin.

Musik

Fler moment borde förses med musik:

öppningsorden "I Faderns och Sonens och den helige Andes namn",
salutationerna,

alternativ och rikare musik till de båda kyrielitaniorna, gärna byggda på ett sexfaldigt kyrie,
anvisning för hur man sjunger kollektbönen,

inledningen till evangeliet + en evangelieton

doxologierna som avslutar de eukaristiska bönerna och församlingens Amen (gärna trefaldigt som i praxis på många ställen)

Herrens bön, åtminstone ett gregorianskt alternativ,

Herren frid,

välsignelsen,

sändningsorden; högtidligare sådana för påsktiden och högtidsdagar borde gå att sjunga på benedicamus melodier som anpassats till den nya texten.

Kroppslig hållning: stå eller sitta?

En ny mässordning bör ändra praxis vad gäller församlingens kroppsliga hållning under mässan. Framför allt bör man introducera bruket att stå från och med *Sursum corda* fram till kommunionen, så att den gudstjänstfirande församlingens yttre hållning kommer i överensstämmelse med mässordningens innebörd.

Knäfallet föll så småningom bort under 1700- och 1800-talen. Det förde med sig att de gudstjänstfirande under läsningen av instiftelseorden och konsekrationen samt Herrens bön satt. Under de centrala delarna i andra kyrkliga handlingar står församlingen upp: under själva dophandlingen i dopet, löftena i vigseln och mullpåkastningen i begravningsritualet.

Även mässans inledning med (eventuell botakt,) kyrie/kyrielitania, Gloria och Laudamus samt kollektbön bör markeras som en enhet genom att församlingen står upp. Bristen här blir särskilt påfallande när man låter Gloria och Laudamus utgå i advent och fastan.

Överskrifterna

Överskrifterna till gudstjänstens delar och olika moment bör vara sakliga innehållsdeklarationer och inte subjektiva tolkningar eller egendomliga och dubbeltydiga benämningar som "Kristusrop". Den normala och internationella terminologin bör användas.

Överskrifterna får inte vara så många eller placerade så att de försvårar förståelsen av mässans struktur – det gäller särskilt den eukaristiska bönen.

Bönernas avslutning

Alla böner (kollektböner, de avslutande böner i förbönen, de eukaristiska böner, böner efter kommunionen etc.) bör avslutas så att de gudstjänstfirande kan instämma med Amen utan att behöva ha agendor i händerna.

Öppningsorden

Om man vill övergå till realgenus för Anden, så bör ordet här och på andra ställen stå i bestämd form: ”den heliga Anden”.

Hälsning

Svaret i den vanliga salutationen, ”Med dig vare ock Herren”, är ålderstiget, tillkommet i samband med handboksrevisionen 1811, ”förfallets höjdpunkt”, som prof. Sven Kjällerström uttryckte det. Det borde ändras. Även om det kan karaktäriseras som *pia desideria*, så föreslås här den traditionella formuleringen. Det är däremot ett meningslöst skenfäkeri att försöka hitta alternativa och helt annorlunda formuleringar.

Formuleringen ”Och med din ande” är den som brukas i den överväldigande majoriteteten av världens kyrkor (i väst på latin: *Et cum spiritu tuo*, numera i den engelskspråkiga, romersk-katolska världen återigen återgett med ”And with your spirit”). Den används naturligtvis i det romersk-katolska stiftet i Sverige, men även av t.ex. Den danske folkekirke och Islands lutherska kyrka. Spontant har på sina ställen seden uppstått att svara ”Och med din ande” på prästens ”Herren frid vare med er” före Agnus Dei. Salutationen med denna lydelse tillhör det äldsta skiktet i liturgins historia. Formuleringen ger oss också möjlighet att använda andra nytestamentliga hälsningsformuleringar som t.ex.:

Nåd och frid från Gud vår Fader
och herren Jesus Kristus
vare med er alla.

Och med din ande.

Eller:

Vår Herres Jesu Kristi nåd,
Guds kärlek
och den helige Andes gemenskap
vare med er alla.

Och med din ande.

Inledningsord

Man löser inte homiletiska problem genom allokutioner. I handboken bör det inte ingå texter som i likhet med de flesta av de föreslagna inledningsorden har tillfällighetskaraktär och knappast håller att upprepas. Låt sådant stryka på foten, och överlämna åt prästerna att själva formulera det som behövs inför varje dags firande.

Beredelse: botakt, skriftermål, ingångsbön

Det är pastoralt olämpligt att ständigt använda sig av avlösningar som villkorlöst tillsägar syndernas förlåtelse. Det urholkar i längden innebörden. En hänvisning till att man bekänner synd och ber om förlåtelse för Kristi skull är den rimliga påminnelse som behövs när deklarativa formuleringar används.

Den deklarativa formen bör reserveras till ett *skriftermål* som också innehåller någon form av skriftetal, någon form av rannsakan eller någon form av uppmaning till bekännelse av synd.

Det bör finnas en enklare *botakt* som alternativ till detta: en kollektiv bekännelse med en optativ formulering om förlåtelse och ett bibelord som tron kan ta fasta på, dvs. den form som vi vant oss vid från kompletoret i *Den svenska tidegården*. När mässan firas ofta blir de ständiga (och ofta tafatta eller intetsägande) skriftetalen en belastning.

Påståendet att det i Luthers mässordningar inte förekom någon syndabekännelse är ohistoriskt på två sätt.

Luther har inte formulerat några egentliga mässordningar, utan skrivit texter som resonerar kring dels hur det latinska medeltida missalet skulle kunna användas i ett reformatoriskt sammanhang (*Formula missæ*), dels hur nattvardsfirande skulle kunna gestaltas på tyska (*Deutsche Messe*). Sätillvida är det sant att syndabekännelsen inte nämns. Det betyder emellertid inte att Luther inte skulle förutsätta en kollektiv syndabekännelse i mässfirandet.

Förutsättningen för Luthers förslag fanns i praxis. Församlingens syndabekännelse tillhörde under medeltiden inte mässordningen. Den hörde i stället till det folkspråkiga avsnitt som avslutade (den obligatoriska) predikan eller undervisning som kunde antingen föregå mässan eller följa på mässordningens nicenska, latinska credo. Detta bestod av gemensamt lästa katekestycken – den apostoliska trosbekännelse, Herrens bön och Ave Maria –, förbön på folkspråket och syndabekännelse på folkspråket med det formulär som sedan också skulle användas av den enskilde i bikten. Luthers förslag till utformning av nattvardsfirandet förutsätter denna praxis – det är f.ö. också dessa medeltida syndabekännelseformulär som är utgångspunkten för syndabekännelsen ”Jag fattig, syndig människa” i Olavus Petris bok ”Den svenska mässan” 1531. Textvittnen om detta medeltida och reformatoriska bruk finns i stort antal.¹

¹ Se Pahlmblad 1998, kap. 4–5.

Introduktion till dagens firande

I botakten bör en anvisning finnas med om att prästen kan introducera dagens firande med några kortfattade meningar. Det skall inte vara ett skriftetal eller annan inledning till syndabekännelsen, utan en introduktion till dagens mässa, dess läsningar, tema, dagens ställning i kyrkoåret, de särskilda gudstjänstformer som kan komma till användning på särskilda dagar (som t.ex. askonsdagen och skärtorsdagen) etc.

Syndabekännelserna

På en text som skall göra anspråk på att vara syndabekännelse eller bön om förlåtelse bör man ställa kravet att den är formulerad som en bön, att den uttrycker att synd bekänns och innehåller en bön om förlåtelse. En gemensam syndabekännelse kan inte uttrycka sig mer än i generella termer. Formuleringar som ”med tankar, ord, gärningar och genom underlåtelser” avser att fånga in hela människan och hennes förmågor, det dubbla kärleksbudet riktar uppmärksamheten mot Gud, nästan och den egna personen, medan varje försök att precisera i en text riskerar att fungera exkluderande: Alla känner inte på samma sätt, alla uppfattar inte tron på samma sätt, alla är inte trosvisa – alla kan inte stämma in i fraser som ”i tro på Guds kärlek”, ”i tillit till Andens liv”, ”i längtan efter läkedom och upprättelse”, men alla kan förstå att man är ansvarig för sina handlingar och att somliga handlingar är uttryck för människans inneboende, latent möjlighet till det onda.

Handboksförslagets böner om förlåtelse:

nr 2 är inte en bön, den innehåller inte heller något uttryck för att man ber om förlåtelse nr 4 nr riktar sig till Sonen, vilket liturgins text inte bör göra, eftersom kyrkans och den enskildes bön sker med Sonen som medlare eller för Jesu Kristi skull, inget sägs om att all synd också är synd inför Gud.

7 ”fel”: att handla fel är inte utan vidare en synd, att begå misstag är inte utan vidare en synd. Det är ett förödande påstående, eftersom människor kan tillskriva sig skuld utan att det har sin grund i en faktiskt begången synd. När avlösningen uttalas över sådan upplevd men falsk skuld, binder det människor i felaktiga föreställningar om det egna livet. Här krävs mer pastoral vishet.

Ordet synd är ett pedagogiskt problem, inte ett propagandaproblem. Skriftetalet bör finnas kvar som en möjlighet att konkretisera vad synd betyder.

Syndabekännelsen 3 som innehåller möjligheten till tyst bekännelse härrör från försöksverksamheten i Göteborgs stift på 70-talet och fördes in i GO 76. Den är inkonsistent formulerad – texten före och efter den tysta bekännelsen är en dubblering.

Även om man egentligen kan känna sig tveksam till konstruktionen, skulle man kunna kombinera handboksförslagets överlåtelsebön 1 med en bearbetning av formuleringarna i syndabekännelse 3 och på så sätt få en mer konsekvent och sammanhängande formulering.

Överlåtelsebönerna

Det är oklart vad man egentligen överlåter i de så kallade överlåtelsebönerna. Det första alternativet innehåller inget som kan kallas överlåtelse, det tredje alternativet har endast en allmän formulering i den inledande frasen.

Människosynen i det andra alternativet är beklämmande: det som i slutet av bönen återstår av människan är bara det negativa, människans svaghet, hennes skada, hon är ett bräckligt kär. Det är pastoralt olämpligt att gudstjänsten innehåller böner med detta oklara innehåll. Säger man att man har syndat som i syndabekännelsen innebär det också en maning att ta ansvar för de egna handlingarna, men en överlåtelsebön av detta slag lämnar människan utan ansvar för det egna livet och stannar vid ett beklagande av det negativa. Någon upprättelse erbjuds inte.

En överlåtelse av det egna livet bör rimligen också innefatta människans starka sidor, hennes begåvning, hennes förmåga till ansvarstagande etc. Men även så kan man resa invändningar mot att böner av detta slag skulle ersätta en botakt eller en syndabekännelse i mässan.

Avlösningen

Se ovan

Ingångsbön

När en botakt infogas efter predikan skulle mässan kunna inledas med en gemensamt läst ingångsbön. Den föreslagna bönen är hämtad från den medeltida mässordningens inledande böner och upptogs i *Book of Common Prayer* på 1500-talet där den kallas *Collect for Purity*. Den utgör ett kännetecken för anglikansk liturgisk tradition och används universellt med samma formulering och på samma ställe i de anglikanska kyrkornas mässordningar. Anglikansk tradition förutsätter också att syndabekännelse och avlösning kan äga rum före offertoriet i stället för i mässans begynnelse.

Kyrielitania

En anvisningstext skulle kunna föreslå att kyrielitaniorna företrädesvis används när Gloria och Laudamus utgår: ”Du evigt strålande morgonsol” under adventstiden och ”Herre, du blev vår broder” under fastetiden.

Gloria och laudamus

Gloria

Formuleringen ”bland människor som han älskar” ger associationer till någon form av predestinationslära och kan upplevas som anstötligt exkluderande (vilka är det som Gud älskar, och följaktligen: vilka älskar han inte och varför?).

Den latinska texten lyder:

Gloria in excelsis Deo
et in terra pax hominibus bonæ voluntatis

Bibel 2000:

Ära i höjden åt Gud
och på jorden fred åt dem han har utvalt.

Den sista frasen ger samma associationer som den som nu används i HB 86 (vilken väl i realiteten är ett försök att mildra texten i Bibel 2000).

Det nya romersk-katolska missalet har denna ordagranna översättning av den latinska texten:

Ära i höjden åt Gud
och på jorden frid åt människor av god vilja.

Uttrycket *homines bonæ voluntatis*, ”människor av god vilja”, har sedan andra Vatikankonciliet i romersk-katolska dokument blivit ett användbart uttryck för att rikta sig till alla människor ”av god vilja” oberoende av tro och religion. Den kombination av texten i Bibel 2000, den traditionella latinska texten och ett i vår tid etablerat uttryckssätt som inkluderar alla i Guds frälsande vilja är att föredra framför den som finns i HB 86 eller Bibel 2000

Laudamus

Lovsången *Gloria och laudamus* är en av de äldsta bevarade liturgiska texterna, gemensam för öst och väst. Den daterar sig till 300-talet och förekommer i den bysantinska liturgin i den högtidliga morgonbönen. Den översattes och infördes på 500-talet i den västerländska latinska mässan som lovsång i mässans början på söndagar och högtidsdagar utanför fastetiderna. Den svenskkyrkliga texten har mer eller mindre oförändrad behållits från 1500-talets mässa på svenska. Texten saknar två led som i regel finns med i andra kyrkor. Den finska evangelisk-lutherska kyrkan, som utgår från samma liturgiska tradition som Svenska kyrkan, har restaurerat texten till den ursprungliga formuleringen.

Här föreslås således att *Laudamus* återfår den lydelse den haft sedan 300-talet och ännu har inom majoriteten av kristenheten, i öst såväl som i väst.

Alla *laudamus*alternativ skall lovsjunga den Treenige.

Predikan, trosbekännelsen

Det är en märkvärdighet att mässordningen skall anpassa sig efter prästernas behov av predikotexter. Predikanten kan utnyttja en eller flera av texterna i evangelieboken och i övrigt naturligtvis fritt utnyttja vilka texter som helst. Ordningen för läsningarna i mässan bör vara fast. Det är bättre att prästerna anpassar sig och sin predikan till detta.

Man brukar säga att man flyttat trosbekännelsen till efter predikan – den föregick ju predikan intill GO 1976. Det är i själva verket predikan som flyttats till den naturliga platsen efter evangeliet. Detta förde emellertid med sig olägenheten att trosbekännelsen lyftes bort

från sitt liturgiska sammanhang och blev en slags ”edgång” efter predikan. Predikanten bör efter predikan lämna predikstolen/ambon och trosbekännelsen intonas av celebranten från platsen där ordets gudstjänst i övrigt leds.

Man kan sjunga en psalm efter predikan (före trosbekännelsen), men den bör vara fakultativ: den är i de flesta fall onödig – offertoriepsalmen bör få överta funktionen av sång som sammanfattar predikan och dagens tema och samtidigt fungera som offertoriepsalm, som nedan föreslås.

Trosbekännelsen

Den nicenska trosbekännelsen är den enda av alla accepterade ekumeniska texten. Det är angeläget att åtminstone denna för kyrkorna gemensamma bekännelse på svenska har en gemensam språkform. Här föreslås därför att Svenska kyrkan använder sig av den nyöversättning av den nicenska trosbekännelsen som antagits i det romersk-katolska stiftet genom det nya missalet 2013. Nyöversättningen har både fört den romersk-katolska översättningen närmare den traditionella i Svenska kyrkan och moderniserat texten.

Latinets *tempus* i *nicenum* kan översättas med imperfekt eller perfekt. Svenska kyrkan valde en gång i tiden perfekt. Den grekiska texten däremot måste översättas med imperfekt, vilket är orsaken till tempusbytet i nyöversättningen.

I nyöversättningen används ordet *katolsk* i stället för *allmänlig*. Svenska kyrkan borde oftare erinra sig att hon faktiskt bekänner att det bara finns *en enda* kyrka och att denna kyrka också enligt luthersk bekännelse är *katolsk*. Det är en påminnelse om det större sammanhang som Svenska kyrkan säger sig vilja tillhöra, men också ett hävdande av att katolicitet inte utan vidare är det samma som romersk-katolsk uppfattning. De anglikanska kyrkorna har alltsedan 1500-talet använt ordet *catholic* i *credo*. Det har också adapterats av de lutherska kyrkorna i USA. Svenska kyrkan borde göra det samma och därtill befrämja bruket av *nicenum* i mässan och ange det som första alternativ.

Botakt, kungörelser, offertoriepsalm

Det är bättre att förlägga syndabekännelsen till platsen efter kyrkobönen och före offertoriet så att man inte slår sönder sammanhanget predikan–trosbekännelse–förbön.

Kungörelserna kan lämpligen meddelas före offertoriet. Man kan då också ange kollektändamålet.

Offertoriepsalmen kan överta den funktion som psalm efter predikan haft och därför vara en relativt lång psalm. Att kollekten tas upp under denna, att nattvardsgåvorna bärs fram och att gåvorna tillreds på altaret framställer denna del av mässan just som ett *offertorium*, ett frambärande av församlingens gåvor för sina egna och för andras behov.

Man bör stryka böner som relaterar till kollekten. De förtar balansen i offertoriet och förflyttar fokus på ett olyckligt sätt till pengainsamlandet, bort från offertoriet som tillredelse av de eukaristiska gåvorna.

Den eukaristiska bönen

Bakgrunden till nattvardsfirandets struktur finns i judisk måltidspraxis. I Didache kap. 9–10 finns de äldsta textvittnena till kristianiseringen av de judiska måltidsvälsignelser som blev utgångspunkten för den eukaristiska bönen. Så långt bakåt i tiden man kan komma i källorna har nattvardsfirandet bestått av två grundläggande handlingar:

- över de till altaret framburna och tillreda gåvorna uttalas en *tacksägelsebön* (eller en kedja av tacksägelseböner) i kontinuitet med de judiska välsignelserna,
- *de eukaristiska gåvorna utdelas* sedan brödet delats i mindre bitar.²

Det är vanligt att nattvardsfirandet med Gregory Dix ord beskrivs som en ”four-action shape” – tog, tackade, bröt, gav – det är ekumeniskt och pedagogiskt gångbart. Emellertid är de fyra handlingarna om man tänker efter inte likvärdiga. Tre av ”momenten” utgörs av nödvändiga, praktiska åtgärder, medan tacksägelsen, den eukaristiska bönen, är en längre text, formulerad inom en bestämd struktur och med ett innehåll som bestäms av treenighetsläran. Denna eukaristiska bön utgör en enda kontinuerlig och sammanhållen bön från den inledande dialogen ”Upplyft era hjärtan” över Sanctus, instiftelseberättelse, anamnes, epikles m.m. till den sammanfattande trinitariska lovprisningen före Fader vår. Eftersom den är eukaristifirandets huvudtext, den som ”gör” sakramentet till ett sakrament, är det också denna text som tyder sakramentet och anger perspektiven kring det. Att på ett liturgivetenskapligt och ekumeniskt hållbart sätt bearbeta den nuvarande handbokens eukaristiböner (prefation + ”nattvardebön”) och eventuellt tillskapa en eller annan ny sådan är den väsentligaste uppgiften vid en revision av mässordningen.

Den eukaristiska bönen, liksom all annan liturgisk bön, riktar sig till Fadern genom Sonen ”i Anden”, dvs. det är kyrkans andefyllda bön, inte den enskilde kristnes eller någon enbart mänsklig sammanslutnings bön. Detta är emellertid inte enbart ett formellt skal. Med strukturen följer också ett bestämt innehåll: Bönen riktar sig till Fadern med tacksägelse eller lovprisning för Faderns frälsningshandlande genom Sonen. Det är genom denna tacksägelse eller *eucharistia* som åminnelsebefallningen fullgörs, alltså genom den eukaristiska bönen i dess helhet, inte enbart genom den s.k. anamnesen, den korta övergången från instiftelseorden till bönen avslutande avsnitt. Centrum i denna tacksägelse är Kristi försoningsgärning i vid mening, eftersom avsikten är att fullgöra Kristi befallning att fira eukaristin till hans åminnelse (*anamnesis*). Genom denna åminnelse–tacksägelse fullbordas sakramentet och allt vad Kristus gjort för oss blir närvarande och räcks genom brödet och kalken dem som mottar sakramentet. Sakramentet är, med BEM:s ord (p.5), ”det levande och verksamma tecknet på hans offer, fullbordat en gång för alla på korset och alltjämt verksamt för hela mänskligheten”.

I några av de äldsta eukaristibönerna spänner denna tacksägelse eller lovprisning över hela frälsningshistorien inklusive skapelsen, särskilt omfattande i Basiliosliturgin medan t.ex. den

² Se *Justinus martyrens* beskrivning av eukaristifirandet ca 150 och de äldsta bevarade eukaristibönerna från 200- och 300-talet: *Den apostoliska traditionen* (”Hippolytos”), *Strasbourgspapyrusen grec 254* (ett förstadium till Markusliturgins eukaristibön), eukaristibönen i den östsyrisk liturgin som uppkallats efter *Addai och Mari* med dess släkting *Sharar*, *Serapions eukaristibön*, *den romerska canon* från slutet av 300-talet (rekonstruerad med hjälp av olika spridda textvittnen från Rom, Milano, nuv. Spanien m.fl.), eukaristibönerna i *Chrysostomos*- och *Basiliosliturgierna* etc.

eukaristiska bönen i *Den apostoliska traditionen* ("Hippolytos"³) är mer koncentrerad. Dessa avsnitt föregår instiftelseberättelse, anamnes och epikles. Formuleringarna är invariabla. De västerländska, latinska liturgiernas eukaristiska böner – såväl i romersk som i ambrosiansk, mozarabisk och gallikansk tradition – blev däremot genom bl.a. den inledande prefationen variabla. Här är det i stället de många prefationerna tillsammans som under kyrkoårets skiftningar återspeglar frälsningshistorien i dess olika aspekter.

Strukturen i många av de fornkyrkliga eukaristibönerna har två led: tacksägelse som övergår i bönfallande. Det som den gudstjänstfirande församlingen lovprisat Fadern för, utber man sig frukterna av mot bönen slut genom "någon ... form för hänvisning till den helige Ande, som på ett tillbörligt sätt uttrycker nattvardens epikles-karaktär" (BEM, p. 27). I *Den apostoliska traditionens* eukaristibön är detta närmast en bön om att kyrkan och de gudstjänstfirande genom sakramentet skall bli delaktiga av Andens fullhet och befastas i tron och sanningen. I Basilios- och Chrysostomosliturgierna och många andra av de östkyrkliga traditionerna sker det i form av en epikles över gåvorna följt av bön för dem som mottar sakramentet, med Basiliosliturgiins uttryck: för att de skall bli ett i Andens gemenskap. Epiklesen i dessa traditioner följer efter instiftelseberättelsen och anamnesen. Det framgår ganska tydligt av detta vad BEM kan mena med "nattvardens epikles-karaktär": Andens relation till sakramentet är inte enbart den instrumentella, att "konsekra" gåvorna, utan sakramentet förenar med Kristus och skänker därför del av Andens liv, det som vunnits genom Kristi försoning. Detta är vad kyrkan, Guds folk, utber sig i den eukaristiska bönen.

Den fornkyrkliga västerländska, romerska eukaristibönen, *canon missæ*, har ingen uttalad åkallan av Anden, varken över elementen eller över kommunikanterna, men innebörden är densamma som i de östkyrkliga. Tvärtemot vad man sedan medeltiden föreställt sig, finns i denna text ingen explicit "mässofferslära" av det slag som reformatorerna förkastade. Före instiftelseberättelsen finns uttryck som närmast motsvarar en "konsekrationsepikles": man ber att Fadern skall "välsigna" gåvorna så att de "blir din älskade Sons, vår Herres Jesu Kristi kropp och blod". Efter anamnesen frambärs samma gåvor med bönen att de skall mottas på det himmelska altaret, så att de som vid det jordiska altaret tar emot Kristi kropp och blod fylls av "all himmelsk nåd och välsignelse" – man har kallat detta för en "uppåtstigande epikles". Den romerska *canon* mynnar således också den ut i bönen att de gudstjänstfirande och kyrkan skall bli delaktiga av frukterna av Kristi försoning. Det är denna "uppåtstigande epikles" som så småningom i västkyrkan kom att tolkas som ett frambärande av Kristi offer.

Även om nu inga av de historiska eukaristibönerna ger uttryck åt någon "mässofferslära", så har likväl eukaristin sedan fornkyrkan firats i medvetandet om att Kristi offer är närvarande och i någon mening frambärs i eukaristifirandet.⁴ Den ekumeniska dialogen under 1900-talet

³ *Den apostoliska traditionen* har brukat tillskrivas Hippolytos, men hans författarskap har ifrågasatts. Textens sammansatta karaktär tyder snarare på att den är ett kompilat än en författares arbete.

⁴ Några spridda exempel: Cyprianus (200 ca–258) kan säga att "lidandet är Herrens offer, som vi frambär" (... *passio est enim Domini sacrificium quod offerimus*, Epist. 63, cap. 17, 1). – Augustinus: "I Kristi lidande fullbordades förebilderna [dvs. offren i Gamla testamentet] genom det sanna offret; efter Kristi himmelsfärd firas ämnelsen av detta offer i sakramentet" (... *in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur; post ascensum Christi per Sacramentum memoriae celebratur*, Contra Faustum, lib. 20, 21). – Nattvarden kan i västerländsk senare teologi kallas en "repräsentatio", en re-presentation i betydelsen att offret åter blir närvarande. – Luther kunde uttrycka förbindelsen mellan Kristi offer och nattvarden så: "... Kristus har utgett sin kropp och sitt blod för oss och ännu dagligen för vår skull visar och frambär [han] dem inför Gud för att utverka nåd åt oss",

har också på den här punkten närmast kyrkorna till varandra, som ett antal betydande dokument visar.⁵ Det man i de ekumeniska samtalen uppnått också vad gäller förhållandet mellan Kristi offer och nattvardsfirandet måste få konsekvenser för liturgins utformning och teologiska innehåll, så att enighet i det som tidigare ansågs kyrkoskiljande blir synlig och hörbar i den gemensamma gudstjänsten på församlingsnivå. Ekumeniska samtal blir annars meningslösa.

Yngve Brilioth hävdade i sin internationellt uppmärksammade och ekumeniskt betydelsefulla bok *Nattvarden i evangeliskt gudstjänstliv* redan 1926 (rev. upplaga 1951), att nattvardsliturgin på något sätt borde ge uttryck åt tanken att den gudstjänstfirande kyrkan i nattvardsfirandet vädjar till Kristi offer och frambär detta i bönens form. Genom denna vädjan till Kristi offer frambär kyrkan och de nattvardsfirande också sig själva som ett levande, heligt och Gud välbehagligt offer (Rom 12:1). Man kan förnimma påverkan från Brilioth i olika ekumeniska dokument om nattvarden, särskilt tydligt i *Le groupe des Dombes*, den franska dialogen mellan protestanter och romerska-katoliker.

Det var uttryckligen Brilioths dubbla tanke om frambärandet av Kristi offer och självframbärandet som försöksverksamheten i Västerås stift i början 1970-talet försökte förverkliga genom den bön som marginellt bearbetad togs in i 1976 års gudstjänstordning och som i nuvarande handboken utgörs av nattvardsbön D.

En ekumenisk modell för den eukaristiska bönen

- Inledande *dialog* (*Sursum corda*)
- *Prefation* med tacksägelse och lovprisning för främst Faderns frälsningshandlande genom Kristus som leder över till
- *Sanctus*
- överledande formuleringar till
- (– *konsekrationsepikles*)
- *instiftelseberättelse* med Herrens ord om sakramentet, konsekrationens orden
- *anammes* med någon form av *hänvisning till Kristi offer*
- *kommunionepikles*: bön att kyrkan och de som mottar sakramentet skall fyllas av Andens liv och få del av försoningens gåva genom delaktigheten av Kristi kropp och blod
- bön om gemenskap med de heliga i alla tider och delaktighet i det kommande riket
- *doxologi* dvs. en sammanfattande trinitarisk lovprisning
- de gudstjänstfirandes *Amen*

Jfr för denna modell BEM p. 27, avsnittet ”tacksägelse till Fadern för skapelsens ... hela församlingens Amen”, som sammanfattar liturgivetenskaplig och ekumenisk konsensus om

---

(*Deutsche Messe*, 1526, WA 19, s. 100). – Laurentius Petri: ”Eftersom Herrens kropp och blod offerades av honom själv på korset, är det skäl nog att man kan kalla det offer också i nattvarden” (*Om kyrkostadgar och ceremonier*, 1566, tr. 1587, fol. 63v). Eller: ”Sakramentet kan kallas ett offer eftersom det betecknar eller representerar det offer som Kristus gjorde på korset” (*Dialogus. Om den förvandling som med mässone skedde* (1542), fol. 118v). – I sin berättelse om sin omvändelse fastlagssöndagen 1778 säger Henrik Schartau: ”Jag mottog förlåtelsen som Jesu försäkran, grundad på hans blodiga försoning och bekräftad i nattvarden med själva försoningsoffret.”

⁵ Se appendix II nedan.

den eukaristiska bönen. Den romersk-katolska kyrkan, de gammalkatolska kyrkorna, kyrkorna i den anglikanska kyrkogemenskapen och många av de lutherska kyrkorna har i revisionen av sina mässordningar arbetat utifrån denna struktur.

Den eukaristiska bönen bör redigeras så att det framgår att den från den inledande dialogen till Amen före Herrens bön utgör en sammanhållen bön. Dialogen och prefationsinledningen bör därför återges i samtliga alternativ, så som här föreslås.

Uttrycket ”du som är en fader och en moder för oss” i HB 86 och i handboksförslaget är mer en ideologisk markering än en verklig böneformulering. Det vore bättre att ta tillvara kvinnliga eller moderliga metaforer och ge ett av alternativen ett sådant inslag med formuleringar som kan accepteras av alla. Här föreslås i alternativ E en sådan bön.

I stället för att behålla möjligheten att förkorta den eukaristiska bönen genom att utesluta prefationen som i HB 86 och på så sätt göra förståelsen av mässordningen en otjänst, bör man formulera kortare men fullständiga alternativ. Sådana alternativ bör inte förekomma i det reguljära mässfirandet – behovet är ringa, eftersom bönerna redan som de står är korta nog. Däremot kan det av skäl som bestäms av situationen vid sjukkommunion vara rimligt att den eukaristiska bönen dialogiska karaktär åsidosätts: Det är ju inte alltid säkert att flera personer närvarar, inte heller att den sjuke själv orkar ”hänga med” i mässans olika moment. Bönen är emellertid kyrkans och inte den enskildes bön och den eukaristiska bönen bör även i denna situation vara fullständig om än kortfattad. Här lämnas förslag till sådan bön med utgångspunkt i alternativ B i HB 86.

Prefationen

Den latinska prefationen består, efter den inledande dialogen, av två meningar. Den grammatiska kontinuiteten garanterar även den innehållsliga kontinuiteten:

<i>en invocation</i> , riktad till Fadern genom Sonen,	Det är rätt och tillbörligt att vi tackar och lovar dig, Fader, genom Jesus Kristus,
<i>en relativsats</i> utvidgar invocationen med ett lovsägelseämne	som föddes, dog och uppstod,
<i>en överledning</i> till	och därför vill vi sjunga ditt lov med den himmelska härskaran:
<i>Sanctus</i> .	Helig, helig, helig ...

Sanctus är den egentliga lovprisningen, medan prefationen med den utvidgade invocationen är motiveringen till kyrkans instämmande i ”den himmelska härskaran” sång inför tronen. Ordet ”därför” i överledningen syftar tillbaka på det inledande påståendet att det är värdigt och rätt att tacka och lova Fadern för hans välgärningar.

Sättet att inleda den eukaristiska bönen är universellt: dialogen ”Upplyft era hjärtan” är i stort sett likalydande överallt och anslaget till den eukaristiska bönen är oftast också detsamma: Ja, sannerligen är det värdigt och rätt att vi tackar dig ...” eller liknande. Denna inledande dialog och bönen inledande meningar fanns redan innan man infogade *Sanctus* som församlingens svar på den tacksägelse som prästen framsade på hela församlingens

vagnar.⁶ M.a.o.: Dialogen och prefationsinledningen är ouplösligt förbunden med resten av den eukaristiska bönen. Ordet ”prefation” betyder i detta sammanhang inte ”förord” i betydelsen ”något som föregår den egentliga framställningen”, utan har innebörden ”tal inför”, dvs. inför Fadern och/eller folket (grundformen är *praefari*)⁷ – ordet har i själva verket i tidig medeltid kunnat användas om hela den eukaristiska bönen. I den mozarabiska liturgifamiljen kallas prefationen *illatio*, i den gallikanska *contestatio* eller *immolatio*. Man kan således inte använda ordet ”prefation” som argument för att skilja den eukaristiska börens begynnelse från dess fortsättning och göra den fakultativ.

När man på nutida svenska formulerar prefationen i tre steg, vilket ju är rimligt, är risken stor att man förlorar kontinuiteten i texten. Man måste överväga detta i varje enskilt fall. Själva lovsägelseämnet, som ju i det här fallet blir en eller flera meningar, måste vara en naturlig fortsättning på den inledande invokationen och anknyta antingen till Fadern (typ ”Honom har du sänt i världen ...”) eller till Jesus Kristus (”Han kom i världen ...”).

Prefationen som inleder den eukaristiska bönen är lovsägelse eller tacksägelse, inriktad på Gud och Guds gärningar. Den är således inte bönfallande, inriktad på människan och hennes handlingar eller behov, som åtskilliga av handboksförslagets texter.

Följande prefationer i handboksförslaget håller inte måttet, varken innehållsligt, bl.a. med tanke på prefationens karaktär av kortfattad lovprisning, eller språkligt:

Trettondedagstiden [upprepning]:

... genom Jesus Kristus, vår Herre.

Du sände Jesus Kristus ...

Fastan/passionstiden [den grammatiska konsistensen?]:

... Genom sin död och uppståndelse

tände han ...

och bär ...

Pingst [upprepning]:

...genom Jesus Kristus, vår Herre.

... vittna om Jesus Kristus ...

Trefaldighetstiden 2 [ej lovprisning]:

... dig vill vi prisa och välsigna ...

... Öppna oss nu i denna måltid

för hans förvandlande närvaro i våra liv.

Därför vill vi ... prisa ditt namn och tillbedjande sjunga:

⁶ Så i *Den apostoliska traditionens* eukaristibön (”Hippolytos”). Rekonstruktionen av den romerska mässans eukaristibön, *canon missæ*, såsom den tedde sig mot slutet av 300-talet visar att Sanctus då ännu inte infogats i bönen. *Canon* började likväl med samma dialog och ”prefationsinledning” som idag.

⁷ ”Dem præ- kommt hier also dieselbe räumliche Bedeutung zu wie in *prælectio, prædicatio, præsidium*; es bezeichnet ein Tun, das im Raume vor jemand [kurs. CP], nicht in Zeit vor einem anderen Tun geschieht” (Jungmann).

Kyrkoårets slut [ej lovprisning]:

... dig vill vi prisa och välsigna ...

Vi vakar och ber med din stora dag för ögonen
och vi firar denna nattvard som himmelrikets måltid
för att en gång få göra det på nytt i ditt rike.
Därför vill vi ... prisa ditt namn och tillbedjande sjunga:

Mariadagar [ej lovprisning]:

... dig vill vi prisa och välsigna ...

Vi vill som Maria bejaka dig i våra liv.
Vi vill höja vår röst för rättvisan
och göra din nåd synlig i världen.
Därför vill vi ... prisa ditt namn och tillbedjande sjunga:

Allmän 2 [upprepning]:

... genom Jesus Kristus, vår Herre.

I Kristus, vår befriare ...

Ambitionen att välja könsneutrala uttryck även för Kristi person åsidosätter genom upprepningarna den språkliga omsorgen om de korta texterna (förutom det uppenbart absurda att söka bortse från den Inkarneredes faktiska könstillhörighet). Att man därtill, som i några av prefationstexterna ovan, inte kan hålla sig på spåret ens i två meningar utan att förvandla lovprisandet av Guds gärningar till deklARATIONER om mänsklig aktivitet eller böner om sådant som närmast hör hemma i kyrkans förbön hör till egendomligheterna i handboksförslaget. Liturgins olika delar (lovsägelse, förbön, syndabekännelse etc.) måste få behålla sina såväl språkliga som innehållsliga egenarter och inte blandas ihop.

Verbet i prefationens invokation och avslutningens överledning till *Sanctus* bör inte, som i den nuvarande handboken, ha samma form, (... dig vill vi prisa och välsigna ... Därför vill vi ... prisa ...).

Den latinska prefationen och äldre svenska handböcker innebär en stegring av texten, t.ex.:

Det är tillbörligt att vi tackar och lovar dig ...

Därför vill vi prisa dig ...

Den nuvarande formuleringen bör justeras, så att man inte upplever att texten står och stampar på samma ställe, t.ex.:

... dig vill vi prisa och välsigna ...

Med din trogna i alla tider och med hela den himmelska härskaran
prisar vi därför ditt namn,
vi tillber dig och sjunger:

eller:

... dig vill vi prisa och välsigna ...

Därför prisar vi ditt namn med dina trogna i alla tider.
Med hela den himmelska härskaran tillber vi dig och sjunger:

Formuleringen ”Allena han är värd vårt tack ... Ja sannerligen, du ensam är värd vårt tack ...” innebär egentligen en värdering av vår tacksägelse och lovsång. De äldre formuleringarna, både på latin och svenska, säger något annat:

Vere dignum et justum est, æquum et salutare,
nos tibi semper et ubique gratias agere ...

Ja sannerligen är det tillbörligt, rätt och saligt
att vi alltid och överallt tackar och lovar dig ...

dvs. det är värdigt och rätt att vi tackar Gud.

Skulle man ändå vilja behålla formuleringen i HB 86, så bör man överväga att förflytta accenten till honom som är föremål för lovsägelsen, t.ex.:

[...]

- Låt oss tacka Herren vår Gud.
- Han ensam är värdig tack och lov.
- Ja sannerligen, du ensam är värdig tack och lov ...⁸

Bönens fortsättning efter Sanctus

I GO 1976 och HB 1986 liksom i handboksförslaget har fortsättningen efter Helig fått en egen överskrift, ”Nattvardsbönen”, som grafiskt ligger på samma nivå som de omgivande ”momenten” (offertoriet, prefationen, Herrens bön etc.). Man får på sätt uppfattningen att här börjar ett nytt, självständigt ”moment” i nattvardsfirandet, skilt ifrån sammanhanget med prefationen. Att hålla fast vid denna uppdelning försvårar förståelsen nattvardsliturgin. Svenska kyrkan skulle dessutom bli tämligen ensam om att konservera den medeltida tudelningen av den eukaristiska bönen i prefation, tolkat som ett företal, och *canon missæ*, ”nattvardsbönen”, uppfattad som den egentliga sakramentala handlingen. Handboken bör förutsätta att nattvardsfirandet alltid innehåller en fullständig eukaristisk bön och att prefationen inte kan uteslutas.

Efter Sanctus bör bönens anslag och innehåll stå i kontinuitet med prefationen och fungera som en kortfattad överledning till (en eventuell epikles och) instiftelseorden.

”Konsekrationsepiklesen”

Den svenska reformationen under 1500-talet höll fast vid instiftelseordens ställning som konsekrationsord genom vilka sakramentet kom till stånd. Kristi kropps och blods närvaro ansågs därför föreligga från och med instiftelseordens uttalande över elementen bröd och vin. Elevationen av de konsekrerade gåvorna i samband med konsekrationsorden var det synliga tecknet på detta. Anvisningen om elevation fanns med i samtliga sex utgåvor av den svenska reformatoriska mässan under 1500-talet.

⁸ Jfr uttryckssättet i t.ex. Uppb 5:12.

Elevationen avskaffades formellt under åren runt 1600. I argumentationen kring denna förändring fick en Melanchtonsk, receptionistisk uppfattning av realpresensen fäste i den svenska teologiska traditionen: närvaron av Kristi kropp och blod ansågs föreligga endast i det ögonblick då gåvorna togs emot. Denna uppfattning hade avvisats av de svenska reformatorerna, med särskilt eftertryck av Laurentius Petri i hans traktat *Om någor stycker vårs herras Jesu Kristi nattvard anrörandes*, tryckt 1562.

I den nutida Svenska kyrkan finns emellertid båda dessa uppfattningar representerade i. Vill man ta denna situation på allvar och handla i vishet bör en epikles som uttrycker att Anden skall helga gåvorna ”så att de blir” (eller andra uttryck med samma innebörd) Kristi kropp och blod komma före instiftelseorden; placeringen där bör kunna accepteras av alla.

Eukaristin och Kristi offer: exempel

Anamnesen i den romerska *canon* liksom i de östkyrkliga eukaristibönerna mynnar ut i frambärandet av de eukaristiska gåvorna: Kyrkan firar eukaristin till Kristi åminnelse, och för att fullgöra hans åminnelsebefallning frambärs nu brödet och kalken för att Gud eller Guds Ande skall göra det till ett sakrament, så att de som mottar Kristi kropp och blod också skall bli delaktiga av ”all himmelsk nåd och välsignelse”.

De fornkyrkliga eukaristiska bönerna använder i detta sammanhang frasen *offerimus tibi*, vi frambär till dig. Av samma verb, *offerre*, kommer objektet *oblatio*, det framburna, gåva. För ”offra” används andra ord, t.ex. *sacrificare* eller *immolare* och för själva offret *sacrificium*, *hostia* m.fl. I de liturgiska texterna är det distinktioner som i huvudsak upprätthålls.

Uttrycken på denna punkt i den romerska *canon* kom under medeltiden att tolkas som ett frambärande av Kristi offer. De nya eukaristibönerna i *Missale Romanum* har konkretiserat denna tolkningstradition på ett för liturgihistorien innovativt sätt, t.ex.:

När vi nu begår åminnelsen
av din Sons död och uppståndelse,
han som lämnade till oss detta tecken på sin kärlek,
frambär vi till dig vad du har givit oss:
det offer som skänker fullkomlig försoning
Helige Fader, vi ber dig ödmjukt:
Tag emot oss tillsammans med din Son
och skänk oss i denna frälsningens måltid hans Ande
som [...]⁹

Formuleringen går knappast utöver vad Brilioth kunde säga i sin bok redan 1926. Uttrycket innebär inget ”offrande på nytt av Kristus”, alltså mässofferslära i den mening som reformatorerna tog avstånd ifrån. Snarare bör det ses som en emfatisk vädjan till Kristi eviga offer, eftersom ”Kristus har utgett sin kropp och sitt blod för oss och ännu dagligen för vår skull visar och frambär dem inför Gud för att utverka nåd åt oss” (Martin Luther, i *Deutsche Messe*, 1526).

I nutiden har man i protestantiska kyrkor försökt finna andra sätt att uttrycka den oundvikliga identiteten mellan Kristi kropp och blod i eukaristin och hans offer. Inom den

⁹ Eukaristisk bön ”om försoning” II.

anglikanska kyrkogemenskapen har en tankegång i anamnesen i den första *Book of Common Prayer*, 1549, kunnat användas som utgångspunkt: ”Wherefore, O Lorde and heavenly father, ... we thy humble servauntes do celebrate, and make here before thy divine Majestie, with these thy holy giftes, the memoryall whyche thy sonne hath wylled us to make, havynge in remembraunce his blessed passion, mightie resurreccyon, and gloryous ascencion ...” [kurs. här].

Några exempel:

Church of England, *Alternative Service Book*, 1980, First Eucharistic Prayer:

Therefore, heavenly Father,
we remember his offering of himself
made once for all upon the cross,
and proclaim his mighty resurrection and glorious ascension.
As we look for his coming in glory,
we celebrate with this bread and this cup
his one perfect sacrifice.

Anglican Church of Southern Africa, First Eucharistic Prayer:

Holy Father, with these your gifts,
we your people celebrate before you
the one perfect sacrifice of Christ our Lord,
his rising from the dead
and his ascending to the glory of heaven.

Den evangelisk-lutherska kyrkan i USA (ELCA) har adapterat sättet att uttrycka sig i två av de de eukaristiska bönerna i *Evangelical Lutheran Worship* 2006, t.ex.:

With this bread and cup
we remember our Lord's passover from death to life
as we proclaim the mystery of faith:
Christ has died. Christ is risen. Christ will come again.

Uttrycksättet ”med detta bröd och denna kalk firar vi Kristi offer” har i olika varianter blivit allmångods i anglikanska mässformulär (se fler exempel nedan i appendix I).

Det finns emellertid också protestantiska texter som anknyter till de fornkyrkliga bönerns uttrycksätt för att antyda förbindelsen mellan nattvardsfirandet och Kristi offer:

Church of England, *Common Worship*, Eucharistic Prayer E:

So, Father, we remember all that Jesus did,
in him we plead with confidence his sacrifice
made once for all upon the cross.
Bringing before you the bread of life and cup of salvation,
we proclaim his death and resurrection
until he comes in glory.

Islands evangelisk-lutherska kyrka, Eukaristisk bön 1:

Vi frambär det eviga livets heliga bröd
och den eviga salighetens kalk
och tackar dig för hans fullkomliga offer en gång för alla,
för det levande hoppet om evigt liv i gemenskap med dina heliga
och för löftet om hans återkomst i makt och härlighet.¹⁰

Det måste vara möjligt att med samma smidighet som i de citerade texterna också i Svenska kyrkans samtliga alternativa eukaristiböner få med formuleringar av sambandet mellan Kristi kropp och blod i nattvarden och hans eviga offer.

”Kommunionepiklesen”

BEM framhåller att sakramentet som sådant är epikletiskt, en Andemeddelelse. Detta bredare perspektiv bör komma till uttryck i den eukaristiska bönen, som ju är den text som anger perspektiven kring eukaristifirandet.

I den eukaristiska bönen prisar Kristi kyrka frälsningen och utber sig dess frukter – det lovsägande avsnittet övergår i ett bönfallande. I ”skarven” mellan dessa två led står instiftelseberättelsen följd av anamnesen. Instiftelseberättelsen både hör till det frälsningshistoriska sammanhang som prisas i den eukaristiska bönen och motiverar varför nattvarden firas. Den är också med anamnesen utgångspunkt för det andra, bönfallande avsnittet. Den korta anamnesen slår fast att vi nu i överensstämmelse med Kristi befallning i instiftelseberättelsen firar hans åminnelse, och just därför ber vi nu att den helige Ande genom sakramentet som vi mottar också skall göra oss delaktiga av frukterna av den frälsning vi just prisat.

Om det överhuvudtaget skall vara meningsfullt att i nattvardsliturgin aktualisera den eukaristiska bönen hela struktur och den inte skall förbli enbart ett tomt skal, måste ”kommunionepiklesen” på ett tydligt sätt uttrycka att det är genom mottagandet av Kristi kropp och blod som Anden verkar de nådegåvor som kyrkan utber sig.

Här några exempel från den anglikanska kyrkogemenskapen, Evangelical Lutheran Church of America (ELCA), Basiliosliturgin och *Missale Romanum*:

Church of England, *Common Worship*, Eucharistic Prayer A:

Accept through him, our great high priest,
this our sacrifice of thanks and praise,
and as we eat and drink these holy gifts
in the presence of your divine majesty,
renew us by your Spirit,
inspire us with your love

¹⁰ Ver berum fram þetta heilaga brauð eilífs lífs og þennan kaleik eilífs hjálpræðis og færum þér þakkir fyrir hina einu algjöru fórn hans, hina lifandi von eilífs lífs í samfélagi þinna heilögu og fyrirheit um endurkomu hans í mætti og dýrð.

and unite us in the body of your Son,
Jesus Christ our Lord.

Church of England, *Common Worship*, Eucharistic Prayer B:

Send the Holy Spirit on your people
and gather into one in your kingdom
all who share this one bread and one cup,
so that we, in the company of [N and] all the saints,
may praise and glorify you for ever,
through Jesus Christ our Lord.

Anglican Church of Australia, Eukaristisk bön ”based on The Apostolic Tradition attributed to Hippolytus”:

Send your Holy Spirit
upon the celebration of your Church:
gather into one all who share in these holy mysteries,
filling them with your Spirit
and confirming them in the truth,
that together we may praise you and give you glory
through Jesus your servant.

Anglican Church of Canada, Supplementary Eucharistic Prayer 1:

Breathe your Holy Spirit,
the wisdom of the universe,
upon these gifts that we bring to you:
this bread, this cup,
ourselves, our souls and bodies,
that we may be signs of your love for all the world
and ministers of your transforming purpose.

Anglican Church in Aotearoa, New Zealand and Polynesia, Alternative Great Thanksgiving
B:

As we eat this bread and drink this wine,
through the power of your Holy Spirit
feed us with your heavenly food,
renew us in your service,
unite us in Christ,
as we offer you our songs of everlasting praise.

ELCA, *Evangelical Lutheran Worship*, Great thanksgiving 1:

[...]
we ask you mercifully to accept our praise and thanksgiving
and with your Word and Holy Spirit to bless us, your servants,
and these your own gifts of bread and wine,

so that we and all who share in the body and blood of Christ
may be filled with heavenly blessing and grace,
and, receiving the forgiveness of sin,
may be formed to live as your holy people
and be given our inheritance with all your saints.

Basiliosliturgins anafora:

Gör oss alla som får del av detta ena bröd och denna ena kalk
till ett i den helige Andes gemenskap.
Låt ingen av oss ta emot Kristi kropp och blod till en dom,
utan finna barmhärtighet och nåd
med alla dina heliga som genom alla tider funnit behag inför dig
[...]

Missale för Stockholms katolska stift (*Missale Romanum*) Tredje eukaristiska bönen:

Låt oss som mättas med din Sons kropp och blod
bli fyllda av hans helige Ande
och så i sanning vara *en* kropp och *en* ande i Kristus.
Må han fullkomna oss till en evig gåva åt dig,
så att vi en gång kan ta arvet i besittning
tillsammans med dina utvalda
[...]

Det som sagts ovan om nattvardens offeraspekt tillsammans med utformningen av ”kommunionepiklesen” utgör testet för huruvida prefation + nattvardsbön överhuvudtaget skall förtjäna att kallas en eukaristisk bön. Det blir ingen anständig eukaristibön bara för det att man samlar olika böneämnen före och efter instiftelseberättelsen.

De heligas gemenskap, det eskatologiska perspektivet på den eukaristiska måltiden

Eukaristin firas i hela kyrkans gemenskap. Utblicken mot de heligas gemenskap och ett eskatologiskt perspektiv saknas i de flesta av handboksförslagets böner kring instiftelseorden.

Den trinitariska doxologin och församlingens Amen

Den eukaristiska bönen bör formuleras som ett avslutat helt. Samtliga eukaristiska böner bör avslutas med en trinitarisk doxologi och den gudstjänstfirande församlingens ”Amen”, gärna trefaldigt sjunget som i praxis på många ställen i landet. Doxologin är det sammanfattande uttrycket för hela börens trinitariska uppbyggnad och en markering av hur Guds treeniga väsen också utgör den strukturerande faktorn för all kyrkans gemensamma bön och lovsång.

Herrens bön

Herrens bön inleder kommuniondelen av nattvardens gudstjänst och bör inte kopplas samman med den eukaristiska bönen. Sammankopplingen speglar en gammaldags och inadekvat uppfattning om Fader vår som en del av konsekrationen. Det är en uppfattning som fått

nedslag även i dopet, konfirmationen, prästvigningen och biskopsvigningen: i dessa ritual hade Herrens bön i tidigare handböcker ställning som ”konsekrerande”, och bönen lästes under handpåläggning (eller i konfirmationen i alla fall med prästen vänd mot konfirmanderna), nästan som ett inslag av magi i den lutherska gudstjänsten. Denna egendomliga tradition bör inte föras vidare i Svenska kyrkans mässordning när den nu blivit avskaffad i alla andra gudstjänstformulär.

Man bör behålla den gamla översättningen av Herrens bön som alternativ eftersom den fortfarande brukas av många och många som annars är främmande för kyrkans liv ännu kan bönen utantill i denna form. Det råder i dagsläget inte heller ekumenisk konsensus om nyöversättningen.

Kommunionen

De ord som prästen enligt HB 86 och handboksförslaget kan säga efter O Guds Lamm är för kortfattat formulerade. Trots bibelallusionen uppfattas de snarast som ett meddelande till församlingen: ”Kom fram!” Det är dessutom besvärligt att uttala korta fraser som inte är insatta i ett sammanhang, de virvlar förbi för lätt.

Om man utökar texten med en allusion till Lammets måltid i Uppenbarelseboken blir övergången från O Guds Lamm till uppmaningen att motta kommunionen innehållsligt mer tillfredsställande och smidigare.

Bön efter kommunionen

Bönerna efter kommunionen bör alla utgå från sakramentets innebörd och på något sätt teckna konsekvenserna av att man blivit delaktig av Kristi kropp och blod. Allmänna betraktelser lägger inget till förståelsen av eukaristifirandet.

Meddelanden

Meddelanden om kommande gudstjänster, församlingsverksamhet och liknande bör alternativt kunna lämnas efter postkommuniobönen före lovpsalmen.

Välsignelse och sändning

Man skulle kunna slå ihop de två alternativa avslutningarna i nuvarande handbok till en. Texten till orden ”Gå i Herren frid. Halleluja ... Gud vi tackar dig. Halleluja ...” skulle kunna på lämpligt sätt läggas under de melodier som nu används för *Benedicamus* med trefaldigt halleluja. *Benedicamus* skulle därmed kunna utgå som alternativ till lovpsalmen.

Appendix I:

1. Eukaristin och Kristi offer, ytterligare några exempel

Anglican Church in Aotearoa, New Zealand and Polynesia, Great Thanksgiving A:

Therefore loving God,
recalling your great goodness to us in Christ,
his suffering and death,
his resurrection and ascension,
and looking for his coming in glory,
we celebrate our redemption with this bread of life
and this cup of salvation.

Church of Ireland, The Great Thanksgiving, Prayer 2:

Father, with this bread and this cup,
we do as our Saviour has commanded:
we celebrate the redemption he has won for us;
we proclaim his perfect sacrifice,
made once for all upon the cross,
his mighty resurrection and glorious ascension;
and we look for his coming
to fulfil all things according to your will.

Church of England, *Common Worship*, Eucharistic Prayer E:

So, Father, we remember all that Jesus did,
in him we plead with confidence his sacrifice
made once for all upon the cross.
Bringing before you the bread of life and cup of salvation,
we proclaim his death and resurrection
until he comes in glory.

Church of England, *Common Worship*, Eucharistic Prayer A:

Therefore, heavenly Father,
we remember his offering of himself
made once for all upon the cross;
we proclaim his mighty resurrection and glorious ascension;
we look for the coming of your kingdom,
and with this bread and this cup
we make the memorial of Christ your Son our Lord.

Church of England, *ASB* 1980, vid sjukbesök:

Therefore, Father,
proclaiming his saving death and resurrection
and looking for his coming in glory,
we celebrate with this bread and this cup
his one perfect sacrifice.

2. Jämför kollektpönen och den eukaristiska bönen

Likheten mellan den eukaristiska bönen och en kollektpön är ingen tillfällighet: Kyrkan ber om det som hon fått löfte om. Bönen riktar sig till Fadern genom Sonen ”i Anden”.

Kollektpörens (1) invokation utvidgas med (2) ett omnämmande av någon egenskap hos Gud eller någon av hans frälsningsgärningar, det löfte som kyrkan därefter tar fasta på och gör till utgångspunkt för (3) själva bönenämnet och (4) dess konsekvenser. I mässan är (5) kollektpörens traditionella avslutning trinitarisk.

1. Allsmäktige Gud,
2. för vilken alla hjärtan är uppenbara,
alla önskningskända
och inga hemligheter fördolda:
3. rena våra avsikter med din helige Andes upplysning,
4. så att vi fullkomligt älskar dig och värdigt förhärligar ditt namn.
5. Genom Jesus Kristus, vår Herre
som med dig och den helige Ande
lever och råder i en gudom
från evighet till evighet.

Appendix II. Ekumeniska dokument, texter och litteratur

Ekumeniska dokument:

Lutherans and Catholics in Dialogue. III. The Eucharist as Sacrifice (1968)

Anglican–Roman Catholic International Commission (ARCIC), *Agreed Statement:*

Eucharistic Doctrine (1971) (”Windsor 1971”); samt *Agreed Statement: Eucharistic Doctrine – Elucidation* (1979)

Le groupe des Dombes, *Vers une même foi eucharistique* (1972)

Lutherska världsförbundet & Romersk-katolska kyrkan, *Das Herrenmahl* (1978)

Kyrkornas världsråd, BEM: *Baptism, Eucharist, Ministry – Faith and Order paper No.111* (1982)

Texter:

Præx eucharistica: textus e variis liturgiis antiquioribus selecti. Eds: Anton Hänggi & Irmgard Pahl, 1968

Prayers of the Eucharist: Early and Reformed. Texts translated and edited with commentary, eds.: R.C.D. Jasper and G.J. Cuming, 3. ed., rev. and enl., 1990

Svenskt patristiskt bibliotek. I. Gudstjänst och kyrkoliv, red.: Samuel Rubenson & Per Beskow, 1998

Klassiska framställningar:

Gregory Dix, *The Shape of the Liturgy*, [1943] 1960 el. senare

J.A. Jungmann, *Missarum sollemnia. Eine genetische Erklärung der römischen Messe*, [1948] 1962 el. senare
—, *Messe im Gottesvolk. Ein nachkonziliarer Durchblick durch Missarum Sollemnia*, 1970
Louis Bouyer, *Eucharistie: Théologie et spiritualité de la prière eucharistique*, 1966

Handböcker:

Robert Cabié, "The Eucharist", *The Church at Prayer. An Introduction to the Liturgy. II. The Eucharist*, 1986
Paul F. Bradshaw & Maxwell E. Johnson, *The Eucharistic Liturgies: Their Evolution and Interpretation*, 2012

Urval litteratur som belyser forskningen kring den eukaristiska bönen (kronologiskt ordnad, därmed inte sagt att senast är sannast!):

Louis Ligier, "The Origins of the Eucharistic Prayer: From the Last Supper to the Eucharist", *Studia liturgica*, 1973, s. 161–185
H.A.J. Wegman, "Généalogie hypothétique de la prière eucharistique", *Questions liturgique* 61 (1980), 263–278
—, "Genealogie des Eucharistiegebetes", *Archiv für Liturgiewissenschaft* 33 (1991), s. 193–216
R. Allan Bouley, *From freedom to formula: the evolution of the eucharistic prayer from oral improvisation to written texts*, 1981
Geoffrey Wainwright, "The Praise of God in the Theological Reflection of the Church", *Interpretation* 1985:39
Robert Taft, "The Interpolation of the Sanctus into the Anaphora: When and Where? A Review of the Dossier", *Orientalia Christiana Periodica* 57–58 (1991–1992), s. 281–308 resp. s. 83–121
Enrico Mazza, *The Origins of the Eucharistic Prayer*, 1995
Andrew Brian McGowan "Is There a Liturgical Text in This Gospel?": The Institution Narratives and Their Early Interpretive Communities, *Journal of Biblical Literature*, 118: 1 (1999), s. 73–87
Christer Pahlmblad, "Den eukaristiska bönen och svenskt gudstjänstliv", *Svenskt gudstjänstliv*, årg. 75, 2000, s. 70–82
Paul F. Bradshaw, *Eucharistic Origins*, 2004
Jonathan A. Draper, "The Apostolic Fathers: The Diadache", *The Expository Times* 117:5 (2006), s. 177–181

Svensk senmedeltid och reformationstid:

Christer Pahlmblad, *Mässa på svenska. Den reformatoriska mässan i Sverige mot den senmedeltida bakgrunden*, 1998

Mässa

- A. Alla
- C. Celebranten: den präst som leder firandet
- F. Församlingen
- L. Föreläsare, förebedjare, försångare
- P. Präst: celebranten eller annan präst (medcelebrant)

MÄSSANS INLEDNING

* Ingångspsalm

Under ingångspsalmen går celebrant och medhjälpare till sina platser. Högtidlig procession kan förekomma. Nattvardsgåvorna kan bäras fram till altaret här eller under offertoriespsalmen. De kan också före mässan placerats på altaret eller på ett kredensbord.

* Hälsningsord

Celebranten öppnar mässan i Treenighetens namn:

- C. I Faderns och Sonens ✠ och den helige Andes namn.
- F. Amen.

Därefter säger celebranten:

- C. Herren vare med er.
- F. Och med din ande.

Eller:

- C. Nåd och frid från Gud, vår Fader,
och herren Jesus Kristus
vare med er alla.
- F. Och med din ande.

Eller:

- C. Vår Herres Jesu Kristi nåd,
Guds kärlek
och den helige Andes gemenskap
vare med er alla.
- F. Och med din ande.

Beredelse

Man kan infoga en botakt i anslutning till Kyrkans förbön. I så fall inleds mässan efter Ingångspsalms och Hälsning med **Beredelse. C. Ingångsbön** nedan.

* A. Botakt

Dagens firande kan i korthet introduceras.

Därefter säger celebranten följande eller liknande ord:

C. Låt oss bekänna våra synder, så att vi blir beredda att lyssna till Guds Ord och ta emot herren Jesus Kristus, då han kommer till oss i den heliga nattvarden.

A. Vi bekänner inför dig, helige Gud,
att vi ofta och på många sätt
har syndat med tankar, ord och gärningar.
Tänk på oss i barmhärtighet
och förlåt oss för Jesu Kristi skull
vad vi har brutit.

C. Må Gud den allsmäktige förlåta oss alla våra synder
och föra oss till det eviga livet.

F. Amen.

C. Om vi bekänner våra synder,
är Gud trofast och rättfärdig,
så att han förlåter oss våra synder
och renar oss från all orättfärdighet.

F. Amen.

Man fortsätter med **Kyrie / Kyrielitania**.

B. Skriftermål

Skriftermålet inleds med ett **skriftetal** som bör vara kort och leda in i den gemensamma syndabekännelsen:

A. Jag bekänner inför dig, helige och rättfärdige Gud,
att jag har syndat med tankar, ord och gärningar.
Jag har inte älskat dig över allting,
inte min nästa som mig själv.
Genom min synd är jag skyldig till mer ont än jag själv förstår
och har del i världens bortvändhet från dig.
Därför ber jag om hjälp
att se och bryta med mina synder.
Förlåt mig för Jesu Kristi skull.

Eller:

A. Barmhärtige Gud,
du som i Kristus öppnar vägen till dig
och utplånar världens alla synder,
jag ber dig:
Rena mig, så blir jag ren.
Hela mig, så blir jag hel.
Drag mig till dig, så får mitt hjärta ro.

C. Hör nu varje hjärtas tysta bekännelse:
...
Jesu, Guds Sons, blod renar oss från all synd.

A. Detta litar jag på.
Förlåt mig för Jesu Kristi skull
vad jag har brutit.

Eller:

A. Jag, fattig syndig människa
bekänner inför dig, helige och rättfärdige Gud,
att jag, som är född med synd,
på många sätt har brutit emot dig.
Jag har inte älskat dig över allting
och inte min nästa som mig själv.
Mot dig och dina bud har jag syndat
med tankar, ord och gärningar.
Jag är värd att förkastas från ditt ansikte,
om du skulle döma mig som mina synder har förtjänat.
Men du, käre himmelske Fader, har lovat,
att med mildhet och nåd ta emot alla
som vänder sig till dig.
Du förlåter dem
allt vad de har brutit och försummat
och tänker inte mer på deras synder.
Detta litar jag på när jag ber dig om förlåtelse
för min frälsares Jesu Kristi skull.

Celebranten vänder sig till församlingen och uttalar **avlösningen**:

C. Till dig som ber om dina synders förlåtelse
säger jag på Jesu Kristi uppdrag:
Dina synder är dig förlåtna
i Faderns och Sonens ✠ och den helige Andes namn.

F. Amen.

Eller:

- C. Begär du dina synders förlåtelse för Jesu Kristi skull så är i kraft av Guds ord och löfte fast och visst att Gud av nåd förlåter dig alla synder.
Och denna förlåtelse tillsäger jag dig på vår herres Jesu Kristi befallning i Faderns och Sonens ✠ och den helige Andes namn.
- F. Amen.

Man ber en av de följande tackbönerna.

- A. Käre Fader i himmelen,
vi tackar dig för syndernas förlåtelse genom Jesus Kristus, vår herre.
Amen.

Eller:

- A. Gud, vår Fader,
tack för att vägen till dig alltid är öppen genom Jesus Kristus.
Hjälp oss att leva i din förlåtelse.
Stärk vår tro, öka vårt hopp och uppliva vår kärlek.
Amen.

Därefter fortsätter man med **Kyrie / Kyrielitania**.

* C. Ingångsbön

Detta alternativ används när botakten infogas i anslutning till kyrkans förbön.
Dagens firande kan i korthet introduceras. Celebranten säger därefter:

- C. Låt oss be.

Man ber gemensamt ingångsbönen:

- A. Allsmäktige Gud,
för dig är alla hjärtan uppenbara,
alla önskningar kända
och inga hemligheter fördolda.
Rena våra avsikter med din helige Andes upplysning,
så att vi fullkomligt älskar dig
och värdigt förhärligar ditt namn.

Genom Jesus Kristus, vår Herre.

Amen.

Därefter fortsätter man med **Kyrie / Kyrielitania.**

* Kyrie / Kyrielitania

P./L. Helige Herre Gud, helige starke Gud,
helige barmhärtige Frälsare, du evige Gud,
förbarma dig över oss.

A. Herre, förbarma dig över oss.
Kriste, förbarma dig över oss.
Herre, förbarma dig över oss.

Eller (särskilt under adventstiden när Gloria och Laudamus utgår):

P./L. Du evigt strålande morgonsol,
ge oss mod och kärlek.
(Herre, förbarma dig / Kyrie eleison.)

F. Herre, förbarma dig / Kyrie eleison.

P./L. Du levande väg till livet,
ge oss tro och vishet.
(Kristus, förbarma dig / Christe eleison.)

F. Kristus, förbarma dig / Christe eleison.

P./L. Du öppna port till salighet,
ge oss hopp och lycka.
(Herre, förbarma dig / Kyrie eleison.)

F. Herre, förbarma dig Kyrie eleison.

Eller (särskilt under fastetiden när Gloria och Laudamus utgår)

P./L. Herre, du blev vår broder.
Du känner vår nöd.
Du bar den på ditt kors.
Ge oss din frälsning.
(Herre, förbarma dig / Kyrie eleison.)

F. Herre, förbarma dig / Kyrie eleison.

P./L. Kristus, du är den levande Herren.
Du är hos oss efter ditt löfte.
Bevara oss i din närhet.
(Kristus, förbarma dig / Christe eleison.)

F. Kristus, förbarma dig / Christe eleison.

P./L. Herre, du sitter på Faderns högra sida.
Bed för oss och styrk vår tro.
Vi ser mot din tillkommelses dag.
Du vår Herre, kom.
(Herre, förbarma dig / Kyrie eleison.)

F. Herre, förbarma dig / Kyrie eleison.

* Gloria och Laudamus

Präst eller försångare intonerar lovsången Gloria med Laudamus. Lovsången kan utgå på 2–4 söndagen i advent och i fastetiden.

P./L. Ära i höjden åt
A. och på jorden frid
åt människor av god vilja.
Vi lovar dig,
vi välsignar dig,
vi tillber dig,
vi prisar och ärar dig,
vi tackar dig för din stora härlighet.
Herre Gud, himmelske konung,
Gud Fader allsmäktig.
Herre, Guds enfödde Son, Jesus Kristus.
Herre Gud, Guds lamm, Faderns Son.
Du som borttager världens synder,
förbarma dig över oss.
Du som borttager världens synder,
tag emot vår bön.
Du som sitter på Faderns högra sida,
förbarma dig över oss.
Ty du allena är helig,
du allena Herre,
du allena den högste, Jesus Kristus,
med den helige Ande,
i Guds Faderns härlighet.
Amen.

Eller:

P./L. Ära i höjden åt Gud och på jorden frid
åt människor av god vilja.

A. Vi lovar dig, vi välsignar dig, vi tillber dig,
vi prisar och ärar dig.

- P./L.** Vi tackar dig för din stora härlighet.
Herre Gud, himmelske konung,
Gud Fader allsmäktig.
Herre, Guds enfödde Son, Jesus Kristus.
Herre Gud, Guds lamm, Faderns Son.
- A.** Vi lovar dig, vi välsignar dig, vi tillber dig,
vi prisar och ärar dig, vi tackar dig för din stora härlighet.
- P./L.** Du som borttager världens synder,
förbarma dig över oss.
Du som borttager världens synder,
tag emot vår bön.
Du som sitter på Faderns högra sida,
förbarma dig över oss.
- A.** Vi lovar dig, vi välsignar dig, vi tillber dig,
vi prisar och ärar dig, vi tackar dig för din stora härlighet.
- P./L.** Ty du allena är helig,
du allena Herre,
du allena den högste, Jesus Kristus,
med den helige Ande,
i Guds Faderns härlighet.
Amen.
- A.** Vi lovar dig, vi välsignar dig, vi tillber dig,
vi prisar och ärar dig, vi tackar dig för din stora härlighet.
- Eller:**
- P./L.** Ära i höjden åt Gud och på jorden frid
åt människor av god vilja.
- A.** Vi prisar dig, vi tillber dig, vi tackar dig för dina verk.
Herre Gud, evige konung, vår himmelske Fader.
Herre Guds Son, vår broder, Jesus Kristus.
Helige Ande, livets källa, vår hjälp och tröst.
Amen.
- Eller:**
- P./L.** Ära i höjden åt Gud och på jorden frid
åt människor av god vilja.

A. Måne och sol ...

Eller:

P./L. Ära i höjden åt Gud och på jorden frid
åt människor av god vilja.

A. Vi prisar dig ...

P./L. O Gud, du råder bortom alla stjärnor ...

* Dagens bön (Kollektbön)

C. Låt oss be.

Celebranten ber dagens bön. En stunds tystnad kan iakttas före denna.
Vid börens slut svarar man:

F. Amen.

ORDETS GUDSTJÄNST

Gammaltestamentlig läsning

L. Den gammaltestamentliga texten är hämtad från ...

Läsningen avslutas med orden:

L. Så lyder Herrens ord.

F. Gud, vi tackar dig.

Psaltarpsalm

Efter första läsningen kan man sjunga eller växelvis läsa en psaltarpsalm.

Epistel

L. Episteln är hämtad från ...

Läsningen avslutas med orden:

L. Så lyder Herrens ord.

F. Gud, vi tackar dig.

Gradualpsalm

* Evangelium

- P.** Upplyft era hjärtan till Gud och hör denna dags heliga evangelium.
Så skriver evangelisten N. / Så står skrivet i ...

Läsningen avslutas med orden:

- P.** Så lyder det heliga evangeliet.
F. Lovad vare du, Kristus.

Predikan

Predikan utgår från en eller flera av de texter som förlästs. Läsordningen gammaltestamentlig text–epistel–evangelium behålles även på dagar med karaktäristisk text. Den särskilda predikotexten i *Den svenska evangelieboken* för dessa dagar kan utnyttjas av predikanten utan att texten i dess helhet läses upp i början av predikan.

Efter predikan återvänder predikanten till sin plats.

(Psalm efter predikan)

Efter predikan kan man sjunga en psalm.

* Trosbekännelse (Credo)

Trosbekännelsen inleds av celebranten från den plats där firandet leds. Celebranten kan inleda med orden: *Låt oss stämma in i kyrkans bekännelse. Eller: Låt oss bekänna vår kristna tro.*

- A.** Jag tror på en enda Gud,
allsmäktig Fader,
skapare av himmel och jord,
av allt, både synligt och osynligt.
Och på en enda Herre, Jesus Kristus,
Guds enfödde Son, född av Fadern före all tid,
Gud av Gud, ljus av ljus,
sann Gud av sann Gud,
född och icke skapad,
av samma väsen som Fadern,
på honom genom vilken allt blev till;
som för oss människor
och för vår frälsnings skull
steg ner från himlen
och blev kött genom den helige Ande
av jungfru Maria
och blev människa;

och som blev korsfäst för oss
under Pontius Pilatus,
led och blev begravd,
som uppstod på tredje dagen
i enlighet med skrifterna,
steg upp till himlen,
sitter på Faderns högra sida
och skall återkomma i härlighet
för att döma levande och döda,
och vars rike aldrig skall ta slut.
Och på den helige Ande,
som är Herre och ger liv,
som utgår av Fadern och Sonen,
som tillsammans med Fadern och Sonen
blir tillbedd och förhärligad
och som talade genom profeterna.
Och på en enda, helig, katolsk och apostolisk kyrka.
Jag bekänner ett enda dop
till syndernas förlåtelse
och väntar på de dödas uppståndelse
och den kommande världens liv.
Amen.

Eller:

A. Vi tror på Gud Fader allsmäktig,
himmelens och jordens skapare.
Vi tror ock på Jesus Kristus,
hans enfödde Son, vår Herre,
vilken är avlad av den helige Ande,
född av jungfrun Maria,
pinad under Pontius Pilatus,
korsfäst, död och begravnen,
nederstigen till dödsriket,
på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda,
uppstigen till himmelen,
sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida,
därifrån igenkommande till att döma levande och döda.
Vi tror ock på den helige Ande,
en helig, allmänlig kyrka,
de heligas samfund, syndernas förlåtelse,
de dödas uppståndelse och ett evigt liv.
Amen.

Kyrkans förbön

Man ber för den universella kyrkan, för världen, för de nödlidande och för den egna församlingen.

Förbönen kan gestaltas med egna ord i anslutning till modellbönera nedan och förberedas av prästen och/eller någon/några ur den gudstjänstfirande församlingen. Man kan också använda de färdigformulerade förslag som lämnas där. I förbönen kan man infoga namnen på dem som döpts i församlingen och, i den mån de begärt det, på dem som skall ingå äktenskap samt på avlidna. I samband med bön för avlidna kan klockringning förekomma.

Beredelse. A. Botakt kan alternativt placeras i anslutning till Kyrkans förbön. I mässans inledning följer efter **Ingångspsalm** och **Hälsningsord** i så fall **Beredelse. C. Ingångsbön**.

Botakten infogas *efter* Kyrkans förbön.

Celebranten säger som inledning följande eller liknande ord:

C. Låt oss besinna oss och bekänna våra synder, när vi nu förebereger oss att fira Kristi närvaro i den heliga nattvarden.

Därefter följer *Vi bekänner inför dig ... t.o.m. löftesordet Om vi bekänner våra synder ... Amen.*

Före offertoriepsalmen anges dagens **kollektändamål**.

Man kan här lämna nödvändiga **meddelanden** om gudstjänster, församlingssammankomster etc. Sådana meddelanden kan i stället lämnas efter **Bön efter kommunionen** före **Sändning**.

NATTVARDENS GUDSTJÄNST

Offertorium

Man sjunger en **offertoriepsalm**. Under denna tas kollekten upp.

Nattvardsgåvorna kan bäras fram till altaret, om det inte skett i början av gudstjänsten. Man håller vin (och eventuellt något vatten) i kalken. Oblaterna och kalken placeras på altaret (korporalet).

När nattvardsgåvorna iordningsställts, ber celebranten **Den eukaristiska bönen (Nattvardsbönen)**.

* Den eukaristiska bönen (Nattvardsbönen) A

- (C. Herren vare med er.
F. Och med din ande.)
C. Upplyft era hjärtan.
F. Vi lyfter dem till Herren.
C. Låt oss tacka Herren, vår Gud.
F. Han ensam är värdig tack och lov.
- C. Ja sannerligen, du ensam är värdig tack och lov,
allsmäktige Fader, helige Gud,
dig vill vi prisa och välsigna
genom Jesus Kristus, vår Herre.

Prefationen fortsätter med ett kyrkoårsbestämt avsnitt, se nedan.

- A. Helig, helig, helig, Herre Gud Sebaot.
Himlarna och jorden är fulla av din härlighet.
Hosianna i höjden.
Välsignad vare han som kommer i Herrens namn.
Hosianna i höjden.
- C. Ja, vi prisar dig, himmelens och jordens Herre,
som förbarmat dig över oss
och utgivit din ende Son,
för att de som tror på honom
inte skall gå under utan ha evigt liv.
Vi tackar dig för den frälsning
du berett oss genom Jesus Kristus.

Sänd din Ande i våra hjärtan
att han må hos oss tända en levande tro.
Helga också genom din Ande detta bröd och vin,
gåvor av jordens frukt och människors arbete,
som vi bär fram inför dig,
och låt oss genom dem få del av Kristi kropp och blod.

Den natt då han blev förrådd
tog han ett bröd, tackade,
bröt det och gav åt lärjungarna och sade:
Tag och ät.
Detta är min kropp
som blir utgiven för er.
Gör detta till min åminnelse.

Likaså tog han kalken, tackade
och gav åt lärjungarna och sade:
Drick av den alla.
Denna kalk är det nya förbundet genom mitt blod,
som blir utgjutet för många, till syndernas förlåtelse.
Så ofta ni dricker av den,
gör det till min åminnelse.

Därför förkunnar vi trons mysterium:

- A. Din död förkunnar vi, Herre,
din uppståndelse bekänner vi
till dess du kommer åter i härlighet.
- C. Helige Fader, vi firar denna måltid
till åminnelse av din Sons lidande och död,
uppståndelse och himmelfärd.
Av livets bröd och välsignelsens kalk
äter och dricker vi
i väntan på den dag då han kommer åter i härlighet.

Vi ber dig:
Tänk på hans fullkomliga och eviga offer
med vilket du har försonat världen med dig själv,
och låt oss som delar dessa gåvor
genom den helige Ande förenas till en enda kropp
och fullkomnas till ett levande offer i Kristus.

Ge oss himlens arvedel
med Maria, Herrens moder,
dina apostlar och martyrer,
och alla dina trogna.

Med en röst och ett hjärta
vill vi prisa och förhärliga dig
genom Jesus Kristus, din Son.

Genom honom och med honom och i honom
tillhör dig, Gud Fader allsmäktig,
i den helige Andes enhet,
all ära och härlighet från evighet till evighet.

A. Amen.

* Den eukaristiska bönen (Nattvardsbönen) B

- (C. Herren vare med er.
F. Och med din ande.)
C. Upplyft era hjärtan.
F. Vi lyfter dem till Herren.
C. Låt oss tacka Herren, vår Gud.
F. Han ensam är värdig tack och lov.
- C. Ja sannerligen, du ensam är värdig tack och lov,
allsmäktige Fader, helige Gud,
dig vill vi prisa och välsigna
genom Jesus Kristus, vår Herre.

Prefationen fortsätter med ett kyrkoårsbestämt avsnitt, se nedan.

- A. Helig, helig, helig, Herre Gud Sebaot.
Himlarna och jorden är fulla av din härlighet.
Hosianna i höjden.
Välsignad vare han som kommer i Herrens namn.
Hosianna i höjden.
- C. Välsignad är du, vår Skapare,
Herre över rymd och tid,
alltings ursprung och mål.
Välsignad är du,
och välsignad din ende Son, Jesus Kristus,
som kom i världen för att tjäna och ge liv,
att förkunna frihet för de fångna
och samla fattiga till ditt rike.
Han levde vårt liv och dog vår död,
han gav sitt liv helt för oss.

Den natt då han blev förrådd
tog han ett bröd, tackade,
bröt det och gav åt lärjungarna och sade:
Tag och ät.
Detta är min kropp
som blir utgiven för er.
Gör detta till min åminnelse.

Likaså tog han kalken, tackade
och gav åt lärjungarna och sade:
Drick av den alla.
Denna kalk är det nya förbundet genom mitt blod,

som blir utgjutet för många, till syndernas förlåtelse.
Så ofta ni dricker av den,
gör det till min åminnelse.

Därför förkunnar vi trons mysterium:

A. Din död förkunnar vi, Herre,
din uppståndelse bekänner vi
till dess du kommer åter i härlighet.

C. Herre vår Gud,
med detta bröd och denna kalk
firar vår Herres offer:
hans lidande,
hans död
och hans uppståndelse från de döda.
I sin härlighet hos dig ber han alltid för oss.
Den dag du har bestämt
skall han komma åter
för att döma levande och döda.

Vi ber dig:

Sänd din Ande över oss och dessa gåvor
och låt oss, som får del av hans kropp och blod,
bli människor som hungrar och törstar
efter rättfärdighet.

Ge denna värld, som vi älskar, ett nytt ansikte
med rättvisa och fred

överallt där människor lever tillsammans.

Skänk oss genom Jesu Kristi kraft
den fred vi inte själva kan skapa.

Han är din Son, här i vår mitt,
den nya människan,
vår framtid och vårt hopp.

Genom honom välsignar vi dig.

I den helige Ande vill vi prisa ditt namn
idag och alla dagar
från evighet till evighet.

A. Amen.

* Den eukaristiska bönen (Nattvardsbönen) C

- (C. Herren vare med er.
F. Och med din ande.)
C. Upplyft era hjärtan.
F. Vi lyfter dem till Herren.
C. Låt oss tacka Herren, vår Gud.
F. Han ensam är värdig tack och lov.
- C. Ja sannerligen, du ensam är värdig tack och lov,
allsmäktige Fader, helige Gud,
dig vill vi prisa och välsigna
genom Jesus Kristus, vår Herre.

Prefationen fortsätter med ett kyrkoårsbestämt avsnitt, se nedan.

- A. Helig, helig, helig, Herre Gud Sebaot.
Himlarna och jorden är fulla av din härlighet.
Hosianna i höjden.
Välsignad vare han som kommer i Herrens namn.
Hosianna i höjden.
- C. Ja, Herre, vår Gud, vi lovar dig
för din eviga makt
och för din omsorg om oss.
Med evig kärlek har du älskat oss
och gett oss din ende Son
som vår försonare och förebild.
Sänd din Ande
att helga dessa våra gåvor av bröd och vin,
och låt oss genom dem få del av Kristi kropp och blod.

Den natt då han blev förrådd
tog han ett bröd, tackade,
bröt det och gav åt lärjungarna och sade:
Tag och ät.
Detta är min kropp
som blir utgiven för er.
Gör detta till min åminnelse.

Likaså tog han kalken, tackade
och gav åt lärjungarna och sade:
Drick av den alla.
Denna kalk är det nya förbundet genom mitt blod,
som blir utgjutet för många, till syndernas förlåtelse.

Så ofta ni dricker av den,
gör det till min åminnelse.

Därför förkunnar vi trons mysterium:

- A. Din död förkunnar vi, Herre,
din uppståndelse bekänner vi
till dess du kommer åter i härlighet.
- C. Därför firar vi, helige Fader, denna måltid
till åminnelse av din Sons död och uppståndelse,
hans seger över synd och ondska
och hans delaktighet i din makt och härlighet.

Vi ber dig:

Låt oss som här får del av hans kropp och blod
genom din Ande förenas till ett,
så att vi kan leva efter hans förebild
och förhålla ditt namn.

Föreنا vår bön med dina heligas böner,
och tag emot dem genom din Son, Jesus Kristus,
han som alltid ber för oss
och skall komma åter
som segrare och alltings Herre.

Din är all ära och härlighet
med din ende Son och den helige Ande
nu och alltid och i evigheternas evighet.

- A. Amen.

* Den eukaristiska bönen (Nattvardsbönen) D

- (C. Herren vare med er.
F. Och med din ande.)
C. Upplyft era hjärtan.
F. Vi lyfter dem till Herren.
C. Låt oss tacka Herren, vår Gud.
F. Han ensam är värdig tack och lov.
- C. Ja sannerligen, du ensam är värdig tack och lov,
allsmäktige Fader, helige Gud,
dig vill vi prisa och välsigna
genom Jesus Kristus, vår Herre.

Prefationen fortsätter med ett kyrkoårsbestämt avsnitt, se nedan.

- A. Helig, helig, helig, Herre Gud Sebaot.
Himlarna och jorden är fulla av din härlighet.
Hosianna i höjden.
Välsignad vare han som kommer i Herrens namn.
Hosianna i höjden.

- P Ja, helig är du, Herre vår Gud,
som sände din Son för att frälsa världen.
Han avstod från allt, ödmjukade sig
och var lydig till döden på korset.
Därför har du upphöjt honom
och gett honom namnet över alla namn.

Helga med Andens kraft brödet och kalken,
när vi nu nalkas dig för att ta emot
vad du i Kristus har gjort för oss.

Den natt då han blev förrådd
tog han ett bröd, tackade,
bröt det och gav åt lärjungarna och sade:
Tag och ät.
Detta är min kropp
som blir utgiven för er.
Gör detta till min åminnelse.

Likaså tog han kalken, tackade
och gav åt lärjungarna och sade:
Drick av den alla.
Denna kalk är det nya förbundet genom mitt blod,

som blir utgjutet för många, till syndernas förlåtelse.
Så ofta ni dricker av den,
gör det till min åminnelse.

Därför förkunnar vi trons mysterium:

- A. Din död förkunnar vi, Herre,
din uppståndelse bekänner vi
till dess du kommer åter i härlighet.
- C. Himmelske Fader
med dessa gåvor som vi frambär på ditt altare
firar vi Kristi offer:
vi prisar hans död och uppståndelse,
hans seger över synd och ondska
och hans delaktighet i din makt och härlighet.

Vi ber dig:

Uppfyll med din Ande oss
som här tar emot det livets bröd
och den välsignelsens kalk,
som är Kristi kropp och blod.
Gör oss till ett i kärleken
så att vi kan vara Kristi kropp i världen
och uppenbara hans liv
till fred och läkedom för alla människor.
Låt den dag komma snart,
då du skapar nya himlar och en ny jord
där rättfärdighet bor.

Dig vill vi lovsjunga och förhärliga
genom Jesus Kristus
i den helige Ande
nu och alltid och i evigheternas evighet.

- A. Amen.

* Den eukaristiska bönen (Nattvardsbönen) E

- (C. Herren vare med er.
F. Och med din ande.)
C. Upplyft era hjärtan.
F. Vi lyfter dem till Herren.
C. Låt oss tacka Herren, vår Gud.
F. Han ensam är värdig tack och lov.
- C. Ja sannerligen, du ensam är värdig tack och lov,
allsmäktige Fader, helige Gud,
dig vill vi prisa och välsigna
genom Jesus Kristus, vår Herre.

Prefationen fortsätter med ett kyrkoårsbestämt avsnitt, se nedan.

- A. Helig, helig, helig, Herre Gud Sebaot.
Himlarna och jorden är fulla av din härlighet.
Hosianna i höjden.
Välsignad vare han som kommer i Herrens namn.
Hosianna i höjden.
- C. Ja, helig är du, Herre vår Gud,
underbara är alla dina välgärningar mot oss.
Som en moder i ömhet samlar sina barn,
så samlar du din kyrka av alla folk och språk
för att ditt namn skall bli ärat över hela jorden.
Vi ber dig:
Rör med din Ande vid dessa våra gåvor,
så att vi genom dem får del av Kristi kropp och blod.

Den natt då han blev förrådd
tog han ett bröd, tackade,
bröt det och gav åt lärjungarna och sade:
Tag och ät.
Detta är min kropp
som blir utgiven för er.
Gör detta till min åminnelse.

Likaså tog han kalken, tackade
och gav åt lärjungarna och sade:
Drick av den alla.
Denna kalk är det nya förbundet genom mitt blod,
som blir utgjutet för många, till syndernas förlåtelse.

Så ofta ni dricker av den,
gör det till min åminnelse.

Därför förkunnar vi trons mysterium:

- A. Din död förkunnar vi, Herre,
din uppståndelse bekänner vi
till dess du kommer åter i härlighet.
- C. Fader, i åminnelse av hans död och uppståndelse
och i väntan på hans återkomst i härlighet
firar vi med detta bröd och denna kalk
hans fullkomliga och eviga offer.

Sänd din Ande över ditt folk
och låt alla som delar det ena brödet och den ena kalken
förenas i ditt rike,
så att vi tillsammans med Maria, Herrens moder,
dina apostlar och martyrer och alla dina heliga
får prisa och förhärliga dig i evighet
genom Jesus Kristus, din Son.

Genom honom och med honom och i honom
tillhör dig, Gud Fader allsmäktig,
i den helige Andes enhet,
all ära och härlighet från evighet till evighet.

- A. Amen.

* Herrens bön

- C. Låt oss nu alla be
så som vår Herre Jesus Kristus själv har lärt oss:

Eller:

- C. I den helige Ande och med alla dina trogna
ber vi den bön som din Son har lärt oss:

Eller:

- C. I väntan på att få se dig ansikte mot ansikte
ber vi med hela din kyrka i himlen och på jorden:

- A. Vår Fader, du som är i himlen.
Låt ditt namn bli helgat.

- A. Fader vår som är i himmelen.
Helgat varde ditt namn.

Låt ditt rike komma.
Låt din vilja ske
på jorden så som i himlen.
Ge oss i dag vårt bröd
för dagen som kommer.
Och förlåt oss våra skulder
liksom vi har förlåtit dem
som står i skuld till oss.
Och utsätt oss inte för prövning
utan rädda oss från det onda.
Ditt är riket.
Din är makten och äran
i evighet.
Amen.

Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja
såsom i himmelen
så ock på jorden.
Vårt dagliga bröd
giv oss i dag,
och förlåt oss våra skulder
såsom ock vi förlåta dem
oss skyldiga äro.
Och inled oss icke i frestelse
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt
och makten och härligheten
i evighet.
Amen.

* Brödsbrytelse och fridshälsning

Prästen tar ett nattvardsbröd och bryter det under orden:

- C. Brödet som vi bryter är en delaktighet av Kristi kropp.
- A. Så är vi, fastän många, en enda kropp,
ty alla får vi del av ett och samma bröd.

- C. Herrens frid vare med er.
- F. Och med din ande.

Fridshälsning kan utväxlas, till exempel med orden:
Herrens frid. Eller: Frid vare med dig.

- A. O Guds Lamm, som borttager världens synder,
förbarma dig över oss.
O Guds Lamm, som borttager världens synder,
förbarma dig över oss.
O Guds Lamm, som borttager världens synder,
giv oss din frid.

Kommunionen

Som inledning till kommunionen kan prästen säga:

- C. Saliga de som är bjudna till Lammets måltid.
Kom, nu är allt tillrett.

Kommunikanterna går fram och tar emot nattvardsgåvorna.
Brödet ges åt varje nattvardsgäst med orden:

Kristi kropp, för dig utgiven.

Kalken ges åt varje nattvardsgäst med orden:

Kristi blod, för dig utgjutet.

Om kommunikanterna samtidigt tar emot brödet och kalken genom intinktion säger man: *Kristi kropp och blod, för dig utgivna.*

Vid obruten kommunion säger celebranten efter utdelandet och iordningställandet:

C. Herren Jesus Kristus, vilkens kropp och blod vi här har tagit emot,
bevare oss till evigt liv.

Eller:

C. Vi har tagit emot Herren Jesus Kristus.
Han bevare oss till evigt liv.

Om kommunionen utdelas i brutna duklag säger man efter vart och ett av dessa:

C. Herren Jesus Kristus, vilkens kropp och blod ni här har mottagit,
bevare er till evigt liv.

Eller:

C. Ni har tagit emot Herren Jesus Kristus.
Han bevare er till evigt liv.

Sedan alla kommunicerat ställer prästen i ordning kärlen. Överblivna konsekrerade oblater förvaras åtskilda från konsekrerade. Överblivet konsekrerat vin konsumeras av präster och medhjälpare vid altaret eller efter mässans slut i sakristian.

Man kan före bönen efter kommunionen iaktta en stunds tystnad.

*** Bön efter kommunionen**

C. Låt oss be.

Celebranten ber bönen efter kommunionen. Vid bönens slut svarar man:

F. Amen.

Om det inte skett före offertoriespsalmen, kan man här lämna nödvändiga **meddelanden** om gudstjänster, församlingssammanskomster etc.

SÄNDNING

* Lovpsalm

Man sjunger en lovpsalm. Som inledning till välsignelsen kan celebranten säga: *Tag emot Guds/Herrens välsignelse. Eller Tag emot välsignelsen.*

* Välsignelse och sändningsord

- C.** Herren välsigne er och bevare er.
Herren låte sitt ansikte lysa över er och vare er nådig.
Herren vände sitt ansikte till er och give er frid.
I Faderns och Sonens ✠ och den helige Andes namn.
- F.** Amen.
- P.** Gå i Herrens frid.
- F.** Gud vi tackar dig.

Eller (särskilt under påsktiden och på högtidsdagar):

- P.** Gå i Herrens frid. Halleluja, halleluja, halleluja.
- F.** Gud vi tackar dig. Halleluja, halleluja, halleluja.

Eller:

- P.** Gå i frid och tjäna Herren med glädje.
- F.** Gud vi tackar dig.

Eller:

- P.** Låt oss gå i frid.
- F.** I vår Herres Jesu Kristi namn.

Postludium

MÄSSANS VARIABLA AVSNITT

Prefationer

- (C. Herren vare med er.
F. Och med din ande.)
C. Upplyft era hjärtan.
F. Vi lyfter dem till Herren.
C. Låt oss tacka Herren, vår Gud.
F. Han ensam är värdig tack och lov.
- C. Ja sannerligen, du ensam är värdig tack och lov,
allsmäktige Fader, helige Gud,
dig vill vi prisa och välsigna
genom Jesus Kristus, vår Herre.

Prefationen fortsätter med ett av nedanstående kyrkoårsbestämda avsnitt.

Advent

Honom sände du när tiden var inne
att förkunna glädjens budskap för de fattiga,
frihet för de fångna och syn för de blinda.
Genom honom gör du allting nytt,
i dag och då han kommer åter i härlighet.

Därför prisar vi ditt namn med dina trogna i alla tider.
Med hela den himmelska härskaran
tillber vi dig och sjunger:

Jul

Ty så älskade du världen
att du lät din Son bli människa för vår skull.
I honom är vi ditt folk,
frälsta från mörkret till ditt underbara ljus.

Därför prisar vi ditt namn med dina trogna i alla tider.
Med hela den himmelska härskaran
tillber vi dig och sjunger:

Trettondedagstiden

Han är din härlighets återsken och ditt väsens avbild,
i honom uppenbarade du din härlighet för världen.
Den som följer honom vandrar inte i mörkret
utan har livets ljus.

Därför prisar vi ditt namn med dina trogna i alla tider.
Med hela den himmelska härskaran
tillber vi dig och sjunger:

Fastan

Han är Människosonen som kom i världen
inte för att bli tjänad,
utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen för många.
Genom honom befriar du oss från onskans makt,
skriver våra namn i himmelen
och lovar oss del i hans uppståndelse.

Därför prisar vi ditt namn med dina trogna i alla tider.
Med hela den himmelska härskaran
tillber vi dig och sjunger:

Fastan (särskilt passionstiden)

Honom har du utgivit för våra synders skull
och låtit dö för oss som var döden värda,
att vi skulle ha liv genom honom.
Och av denna hans välgärning
blir vi delaktiga i hans heliga nattvard.

Därför prisar vi ditt namn med dina trogna i alla tider.
Med hela den himmelska härskaran
tillber vi dig och sjunger:

Påsktiden

Honom har du uppväckt från de döda
och så fött oss på nytt till ett levande hopp.
Det gamla är nu förgånget,
den fallna skapelsen återlöst,
och livet har trätt fram på nytt i honom.

Därför strålar hela världen i påskens glädje,
och därför sjunger vi din ära med alla dina trogna.
Med hela den himmelska härskaran
förkunnar vi ditt lov utan ände:

Kristi himmelsfärd–Pingst

Honom har du upphöjt till din högra sida,
genom honom sänder du din Ande;
som tröstar och leder och bevarar oss som dina barn.
I honom skall alla folk och tungomål
förhålliga ditt namn.

Därför prisar vi ditt namn med dina trogna i alla tider.
Med hela den himmelska härskaran
tillber vi dig och sjunger:

Trefaldighetstiden

Han är det levande brödet
som kommit ned från himmelen för att ge världen liv.
Den som kommer till honom ska aldrig hungra
och den som tror på honom ska aldrig någonsin törsta.

Därför prisar vi ditt namn med dina trogna i alla tider.
Med hela den himmelska härskaran
tillber vi dig och sjunger:

Eller:

Han är ditt eviga Ord
som över hela jorden möter människor
och griper in i deras liv.
Överallt sker under,
då människor känner igen honom som din Son, vår Frälsare.
Av honom lär vi ditt namn, som är Fader,
och ser i honom ditt väsen, som är din kärlek.

Därför prisar vi ditt namn med dina trogna i alla tider.
Med hela den himmelska härskaran
tillber vi dig och sjunger:

Eller:

Genom honom har du skapat hela världen
och gett oss tid och rum att leva i.
Människan har du gjort till din avbild
och lagt skapelsen i hennes händer.
Du har bestämt oss till att råda över jorden
och till att tjäna dig och förkunna allt vad du har gjort.

Därför sjunger hela skapelsen ditt lov,
och dina heliga förenas i tillbedjan inför dig.
Med änglarna och helgonen prisar också vi ditt namn,
tillber dig och sjunger:

Vid kyrkoårets slut

Honom sände du i världen,
för att han skulle vara vår framtid och vårt hopp.
I makt och härlighet skall han komma åter,
vår frälsning skall fullbordas
och du bli allt i alla.

Därför prisar vi ditt namn med alla dina trogna i alla tider.
Med änglarna och hela den himmelska härskaran
tillber vi dig och sjunger ditt lov utan ände:

Mariadagar

Stora ting låter du ske över hela jorden,
och ditt förbarmande varar från släkte till släkte.
Du vände din blick till din ringa tjänarinna,
den saliga jungfrun Maria,
och genom henne gav du oss honom
som kommer med frälsning till alla människor.

Därför prisar vi ditt namn med dina trogna i alla tider.
Med hela den himmelska härskaran
tillber vi dig och sjunger:

Alla helgon

I dina helgon har du gett oss en förebild,
för att vi sporrade av deras exempel
och stärkta av deras gemenskap
skall hålla ut till dess vi nått målet
och med dem får motta härlighetens segerkrans.

Därför prisar vi ditt namn med dina trogna i alla tider.
Med hela den himmelska härskaran
tillber vi dig och sjunger:

Böner efter kommunionen

Advent

Gud vår Fader,
vi tackar dig för Jesus Kristus, din Son,
som kommer till oss i detta heliga sakrament.
Bered väg för ditt rike bland oss,
och upplys vår mörker med ljuset av ditt evangelium,
så att vi med hjärtat kan hylla honom som vår konung.
Genom honom, Jesus Kristus, vår Herre.

Jul

Herre vår Gud, vi lovsjunger och ärar dig
för att din Son föddes i världen
och blev människa som vi.
Låt mötet med honom i nattvarden
och hans närvaro i våra liv
ge oss nåden att återspegla hans kärlek i världen.
Genom honom, Jesus Kristus, vår Herre.

Trettondedagstiden

Barmhärtighetens Fader och all trösts Gud,
med brödet och kalken
ger du oss del av den härlighet som din Son har uppenbarat.
Styrk genom dina gåvor vår tro,
och ge oss del i himmelrikets måltid.
Genom honom, Jesus Kristus, vår Herre.

Fastan

Vi tackar dig, helige Fader, för Jesus Kristus
som gick lidandets och lydnadens väg för vår skull.
Hjälp oss att leva i bön och bot,
så att vi med honom kan vandra kärlekens väg

och bli alltmer lika honom.
Genom honom, Jesus Kristus, vår Herre.

Eller (särskilt under passionstiden):

Herre Jesus Kristus, du som gav oss detta sakrament
som ett bevis på din kärlek
och nu har gett dig själv åt oss.
Vi tackar dig för att du led döden för våra synder,
och ber att du bevarar oss i din förlåtelse och frid,
du som lever och råder från evighet till evighet.

Påsktiden

Evige Gud, med hela din kyrka
lovsjunger vi din Sons uppståndelse från de döda.
Vi tackar dig för påskens glädje
och för att du i den heliga nattvarden
ger oss del av det liv som aldrig dör.
Din är makten och äran
genom Jesus Kristus, vår Herre.

Eller:

Evige Gud, vi tackar dig för att vi har fått ta emot
nådens bröd och välsignelsens bägare.
Styrk oss genom dessa gåvor
att leva i Kristi uppståndelses kraft,
våra medmänniskor till glädje,
ditt heliga namn till ära och pris.
Genom honom, Jesus Kristus, vår Herre.

Pingst

Himmelske Fader,
vi tackar dig för din Sons närvaro i denna måltid och ber dig:
Tänd våra hjärtan med din helige Andes glöd,
så att vi går vidare i världen
fyllda av himmelsk kärlek och kraft.
Genom Jesus Kristus, vår Herre.

Trefaldighetstiden

Vår Gud och Fader, vi tackar dig
som genom din Son, Jesus Kristus,

har instiftat denna heliga nattvard
till vår tröst och salighet.
Vi ber dig:
Ge oss nåd att så fira Jesu åminnelse på jorden,
att vi får vara med om den stora nattvarden i himmelen.
Genom honom, Jesus Kristus, vår Herre.

Eller:

O Gud, vi tackar dig
som har gett oss att äta av det bröd
som kommer ned från himlen
och att dricka av välsignelsens kalk.
Hjälp oss att troget förbli i Kristi gemenskap
och förverkliga vår kallelse
att vara jordens salt och världens ljus,
och låt oss med honom få leva till evig tid.
Genom honom, Jesus Kristus, vår Herre.

Eller:

O Gud, vi tackar dig för din kärlek, din förlåtelse
och din närhet i detta heliga sakrament.
Låt oss få gå från ditt bord
med din Son i våra hjärtan,
så att vi kan bära hans kärlek vidare i världen.
Genom honom, Jesus Kristus, vår Herre.

Vid kyrkoårets slut

Allsmäktige Gud, vår framtid och vårt hopp,
fördjupa vår vaksamhet och väntan genom detta sakrament,
så att vi när Kristus kommer
med honom och alla hans heliga
får gå in i den eviga glädjen.
Genom honom, Jesus Kristus, vår Herre.

Allmän

Vi tackar dig, Herre,
för det innerlighetens mysterium vi åter fått dela med dig.
Liksom brödet och vinet blir ett med våra kroppar,
uppbyggande och förnyande,
så är du själv förenad med hela vår varelse.
Stärkta av måltidsrasten bryter vi glada upp,

lovprisande din eviga närvaro,
du som lever och råder i evighet.

Eller (vid familjemässa):

A. Vi tackar dig, Jesus, som har kommit till oss
och gett dig själv åt oss.
Du är oss närmare än vårt eget hjärta.
Nu ber vi:
Stanna kvar i oss,
så att vi alltid kan vara med dig
och bli som du.
Amen.

OLIKA FORMER AV MÄSSAN

Den eukaristiska bönen (Nattvardsbönen) är en odelbar enhet. Alla former av mässan skall därför innehålla en fullständig eukaristisk bön.

Högmässa

Högmässa firas på söndagar och helgdagar som huvudgudstjänst enligt den fullständiga ordningen för mässa ovan.

Mässa som ej är huvudgudstjänst

Vardagsmässa; sjungen eller läst mässa

Hälsningsord

Beredelse A. Botakt (om botakten följer efter Kyrkans förbön, används här Beredelse C. Ingångsbön)

Kyrie / Kyrielitania

Dagens bön (Kollektbön)

Gammaltestamentlig läsning eller epistel

Gradualpsalm eller annan sång eller sjungen/läst psaltarpsalm

Evangelium

(Kort textutläggning)

Kyrkans förbön (samt botakt om den inte ägt rum i mässans inledning)

Nattvardens gudstjänst: enligt ordningen för mässa ovan

Psalmerna i mässordningen är fakultativa.

Man läser alltid två texter, varav den sista läsningen skall vara ur evangelierna.

Gloria och Laudamus kan förekomma vid högtidligare firad mässa.

Skriftermålmässa

Ingångspsalm

Hälsningsord

Beredelse B. Skriftermål.

Nattvardens gudstjänst: enligt ordningen för mässa ovan.

Familjemässa

Ingångspsalm eller annan sång

Hälsningsord, dagens firande kan i korthet introduceras

Lovsång (Gloria och Laudamus, företrädesvis Måne och sol)

Dagens bön (Kollektbön)

Gammaltestamentlig text eller epistel

Gradualpsalm eller annan sång eller sjungen/läst psaltarpsalm

Evangelium

Predikan—den apostoliska trosbekännelsen—Kyrkans förbön: enligt ordningen för mässa ovan

Beredelse A. Botakt

Nattvardens gudstjänst: enligt ordningen för mässa ovan.

Sjukkommunion

När den sjukes tillstånd kräver en kortare form av mässa, kan följande ordning tillämpas:

(Ingångspsalm)

I Faderns och ✠ Sonens och den helige Andes namn.

Låt oss be.

Dagens bön (Kollektbön)

Läsning av bibeltext

(Kort textutläggning)

(Den apostoliska trosbekännelsen)

(Förbön)

(Beredelse A. Botakt)

(Offertoriepsalm)

Sedan nattvardsgåvorna iordningställt ber celebranten den eukaristiska bönen (den kortare formen nedan kan vid behov användas)

Herrens bön

(Brödsbrytelse)

Kommunionen

Bön efter kommunionen

Välsignelsen

(Psalm)

Eukaristisk bön vid sjukkommunion

När en kortare eukaristisk bön behövs vid sjukkommunion kan nedanstående brukas.

Nattvardsgåvorna bröd och vin iordningsställs på korporalet. Därefter säger prästen:

P. Låt oss upplyfta våra hjärtan
och tacka Herren, vår Gud.

Vi prisar och välsignar dig,
allsmäktige Fader, helige Gud,
som omsluter hela skapelsen med din kärlek
och sände din Son, Jesus Kristus,
med frälsning för alla.

Vi ber dig:

Bered oss genom din helige Ande att ta emot honom,
när han kommer till oss i sin heliga nattvard.

Den natt då han blev förrådd
tog han ett bröd, tackade,
bröt det och gav åt lärjungarna och sade:
Tag och ät.
Detta är min kropp
som blir utgiven för er.
Gör detta till min åminnelse.

Likaså tog han kalken, tackade
och gav åt lärjungarna och sade:
Drick av den alla.
Denna kalk är det nya förbundet genom mitt blod,
som blir utgjutet för många, till syndernas förlåtelse.
Så ofta ni dricker av den,
gör det till min åminnelse.

Himmelske Fader,
du räcker oss i denna måltid
de välsignade frukterna av din Sons lidande och död,
uppståndelse och himmelsfärd.

Ge oss liv av hans liv,
så att han förblir i oss och vi i honom.
Vi väntar den dag då han kommer åter.
Låt oss då med honom och alla dina heliga
få del i den stora måltiden i himmelen.

Din är all ära och härlighet
med din ende Son och den helige Ande
nu och alltid och i evigheternas evighet.
Amen.

KYRKANS FÖRBÖN – MODELLER

Kyrkans förbön modell A–C

Man ber för

- den universella kyrkan, kyrkan i vårt land, för kyrkans ledare och hela Guds folk
- för världen, om fred och rättvisa, för världens ledare, för vårt eget land
- för enskildas behov, för de sjuka och döende, för de avlidna
- för den egna församlingen, för gudstjänsten (för de nydöpta, för dem som skall ingå äktenskap)

Man kan inleda förbönen på följande eller liknande sätt:

C. Låt oss be.

Herre vår Gud, vi kommer inför dig och ropar för oss själva,
för alla människor och för hela vår värld.

Böneintentionerna bör utformas kortfattat, med endast några få böneämnen i varje avdelning. Intentionerna kan t.ex. ha formen av direkt bön eller av en litanja eller av en serie uppmaningar till de gudstjänstfirande att be. Bönen kan också vara fullt utarbetad utan inskott av församlingssvar. På lämpliga ställen kan tystnad iaktas för eftertanke och bön.

Modell A.

L. Vi ber för din kyrka i hela världen:
skänk henne frid och enhet efter din vilja.
Vi ber för ...

(eventuellt kort tystnad)

Herre, hör vår bön.

F. Och låt vårt rop komma inför dig.

L. Vi ber för ...

Modell B.

L. För din kyrka i hela världen,
att du skyddar och bevarar henne
och skänker henne frid och enhet efter din vilja,
för ...

... ber vi dig, Herre:

F. Herre, förbarma dig.

L. För ...

Modell C.

- L.** Låt oss be för Guds kyrka,
att Herren skänker henne frid och enhet.
Låt oss be för ...

(kort tystnad)

- Herre, förbarma dig.
F. Herre, förbarma dig.
L. Låt oss be för ...

Avslutning modell A–C

Förbönen avslutas med en sammanfattande bön, t.ex.

- C.** Åt dig, Herre vår Gud, överlämnar vi oss själva,
varandra
och hela vårt liv
genom Jesus Kristus vår Herre.
F. Amen.

Böneintentioner för nydöpta modell A–C

Modell A.

- L.** Vi ber för alla nydöpta, för N.N. och ...
behåll dem i dopets nåd,
och skänk dem del i ditt rike.

(eventuellt kort tystnad)

- Herre, hör vår bön.
F. Och låt vårt rop komma inför dig.

Modell B.

- L.** För alla nydöpta, för N.N. och ...
att du behåller dem i dopets nåd
och skänker dem del i ditt rike
ber vi dig, Herre:
F. Herre, förbarma dig.

Modell C.

- L.** Låt oss be för alla nydöpta,
för N.N. och ...
att Herren behåller dem i dopets nåd,
och skänker dem del i sitt rike.

(kort tystnad)

- Herre, förbarma dig.
F. Herre, förbarma dig.

Böneintentioner för dem som skall ingå eller har ingått äktenskap modell A–C

Modell A.

- L.** Vi ber för dem som skall ingå /har ingått äktenskap,
för N.N. och ...
bevara dem med din nåd,
och välsigna deras liv tillsammans.

(eventuellt kort tystnad)

- Herre, hör vår bön.
F. Och låt vårt rop komma inför dig.

Modell B.

- L.** För dem som skall ingå /har ingått äktenskap,
för N.N. och ...
att du bevarar dem med din nåd,
och välsignar deras liv tillsammans
ber vi dig, Herre:
F. Herre, förbarma dig.

Modell C.

- L.** Låt oss be för dem som skall ingå /har ingått äktenskap,
för N.N. och ...
att Herren bevarar dem med sin nåd,
och välsignar deras liv tillsammans.

(kort tystnad)

- Herre, förbarma dig.
F. Herre, förbarma dig.

Böneintentioner för avlidna modell A–C

Modell A.

- L.** Vi ber för dem som tagits från oss genom döden,
för N.N. och ...
ge dem den eviga vilan
och låt det eviga ljuset lysa för dem.

(eventuellt kort tystnad)

- Herre, hör vår bön.
F. Och låt vårt rop komma inför dig.

Modell B.

- L.** För dem som tagits från oss genom döden,
för N.N. och ...
att du ger dem den eviga vilan
och låter det eviga ljuset lysa för dem
ber vi dig, Herre:
F. Herre, förbarma dig.

Modell C.

- L.** Låt oss be för dem som tagits från oss genom döden,
för N.N. och ...
att Herren ger dem den eviga vilan
och låter det eviga ljuset lysa för dem.

(kort tystnad)

- Herre, förbarma dig.
F. Herre, förbarma dig.

Kyrkans förbön modell D (jfr förslaget del 1, Förbön 2, s. 52)

- L.** Barmhärtige Gud,
vi ber för din kyrka i hela världen
för hennes synliga enhet
och för hennes uppdrag
att förkunna evangelium för alla folk.
Vi ber för alla kyrkans ledare.
(Särskilt ber vi för ...)

(kort tystnad)

Skänk fred och rättvisa
åt alla folk och stater.
Ge vishet åt dem som fått förtroende att leda och fatta beslut,
i vårt land och i världen.
på vår ort/i vår stad.
(Särskilt ber vi för ...)

(kort tystnad)

Var med dem som förföljs eller plågas
på grund av sin tro eller övertygelse.
Låt de ensamma och rädda får erfara din närhet,
skänk hälsa åt alla sjuka,
och trösta dem som sörjer.
(Särskilt ber vi för ...)

(kort tystnad)

Vi ber för vår egen församling:
Gör henne till ett rum där vi med likheter och olikheter
kan mötas i bön, engagemang och gemenskap.
Ge oss liv och kraft av Ordet och sakramenten,
tonerna och tystnaden.

(kort tystnad)

Ge oss det vi behöver för att leva,
och stärk vår vilja att dela med oss
till dem som har det svårt.
Sänd oss till dem som behöver omtanke och stöd.
Låt oss få bli till välsignelse för andra.

(kort tystnad)

- C.** Barmhärtige Fader,
omslut oss hela livet med din nåd
och låt oss till sist få vara i din frid.
Genom Jesus Kristus, din Son, vår Herre.
- F.** Amen.

Litania A

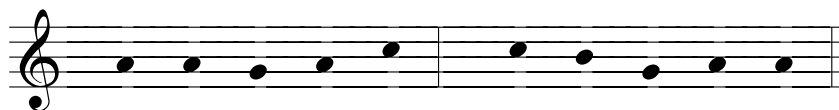
L. Evige, allsmåttige Gud ... [c-moll-litanian]

Litania B [med recitationen efter gregoriansk förebild, texten behöver justeras med tanke på accenterna i den gregorianska melodin]

L.	Herre, förbarma dig.	F.	Herre, förbarma dig.
L.	Kristus, förbarma dig.	F.	Kristus, förbarma dig.
L.	Herre, förbarma dig.	F.	Herre, förbarma dig.
L.	Var oss nådig.	F.	fräls oss, milde Herre Gud.
L.	Från alla synder,	F.	fräls oss, milde Herre Gud.
L.	Från all ondska,	F.	fräls oss, milde Herre Gud.
L.	Från djävulens försåt och list,	F.	fräls oss, milde Herre Gud.
L.	Från den eviga döden,	F.	fräls oss, milde Herre Gud.
L.	Genom din heliga födelse,	F.	fräls oss, milde Herre Gud.
L.	Genom ditt kors och din död,	F.	fräls oss, milde Herre Gud.
L.	Genom din heliga uppståndelse och himmelfärd,	F.	fräls oss, milde Herre Gud.
L.	I frestelse och fall,	F.	fräls oss, milde Herre Gud.
L.	I välgång och lycka,	F.	fräls oss, milde Herre Gud.
L.	I dödens stund,	F.	fräls oss, milde Herre Gud.
L.	På yttersta domen,	F.	fräls oss, milde Herre Gud.
L.	Vi arma syndare ber dig:	F.	hör oss, milde Herre Gud.
L.	Att du leder och bevarar din heliga kristna kyrka,	F.	hör oss, milde Herre Gud.
L.	Att du sänder trogna arbetare i din skörd,	F.	hör oss, milde Herre Gud.
L.	Att du med ordet ger din Ande och kraft,	F.	hör oss, milde Herre Gud.
L.	Att du gör ditt namn känt i hela världen,	F.	hör oss, milde Herre Gud.
L.	Att du enar alla trogna så att det blir en hjord och en herde,	F.	hör oss, milde Herre Gud.
L.	Att du förunnar alla folk fred och endräkt,	F.	hör oss, milde Herre Gud.
L.	Att du skyddar och bevarar vårt land,	F.	hör oss, milde Herre Gud.
L.	Att du välsignar våra hem,	F.	hör oss, milde Herre Gud.
L.	Att du för de unga på dina vägar,	F.	hör oss, milde Herre Gud.
L.	Att du tröstar alla svårmodiga och bedrövade,	F.	hör oss, milde Herre Gud.
L.	Att du undsätter alla dem som är i nöd och fara,	F.	hör oss, milde Herre Gud.

- L.** Att du vederkvicker och hjälper
alla sjuka,
- L.** Att du välsignar allt gott verk,
- L.** Att du förbarmar dig över
alla människor,
- L.** Att du nådigt hör vår bön,
- L.** Herre, hör vår bön
- L.** Kristus, hör vår bön.
- F.** hör oss, milde Herre Gud.
- F.** hör oss, milde Herre Gud.
- F.** hör oss, milde Herre Gud.
- F.** hör oss, milde Herre Gud.
- F.** Herre, hör vår bön
- F.** Kristus, hör vår bön.
- C.** Allsmäktige, evige Gud,
du som genom din helige Ande
helgar och regerar din kyrka,
hör den bön som vi frambär till dig,
och ge oss nåd att i rätt tro kunna tjäna dig.
Genom Jesus Kristus, vår Herre.
- F.** Amen.

Sändningsorden, exempel:

∅. Gå i Her-rens frid. R. Gud vi tack-ar dig.

∅. Gå i Her-rens frid.
R. Gud vi tack-ar dig. Hal-le-lu-ja, hal-le-lu-ja, hal-le-lu-ja.

∅. Låt oss gå i frid. R. I vår her-res Je-su Kris-ti namn.

∅. Gå i frid och tjä-na Her-ren med glä-dje. R. Gud vi tack-ar dig.

Den eukaristiska börens doxologi, exempel:

Gen-om hon-om, med hon-om och i hon-om till-hör dig, Gud

Fa-der alls-mäk-tig, i den he-li-ge An-des en-het all ä-ra

och här-lig-het från e-vig-het till e-vig-het.

R. A-men, a-men, a-men.